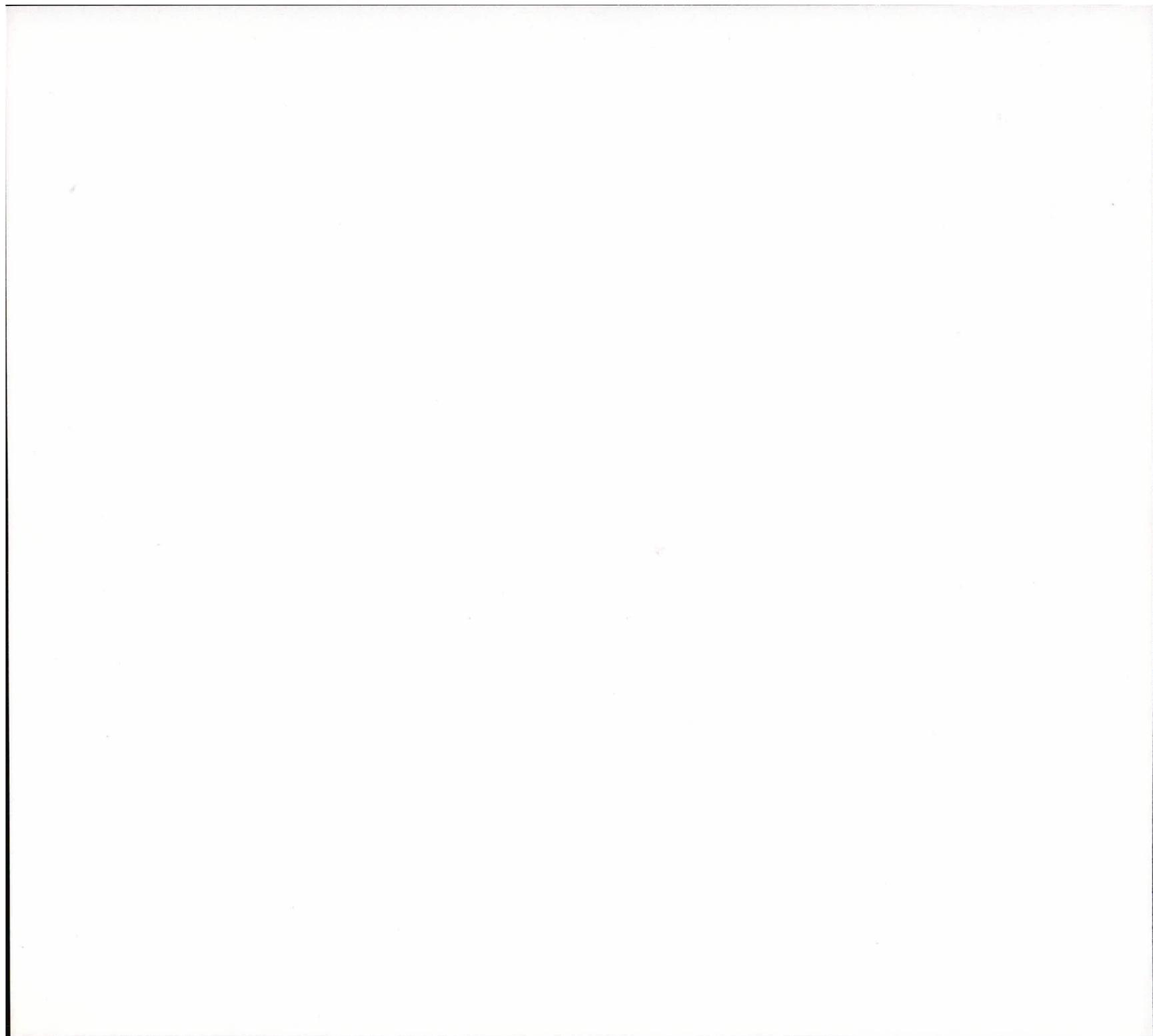

ZE STOLETÉ HISTORIE ŠKOLY

Zdeněk David - Pavel Růžička

100 let zábřežského gymnázia

U 1892 samých počátků

Ačkoliv jistě i na česko–německém severu Moravy byla pocífována životní potřeba otevřít zde českou střední školu, rozhodující impulzy, vedoucí k naplnění této potřeby, přišly z kulturních a politických center. Výrazný podíl na realizaci prvních praktických kroků lze připsat např. Akademickému spolku při Národní jednotě pro severovýchodní Moravu v Praze, v jehož čele stál student práv Cyril Vaňourek, pocházející z Kosova, nebo členům Politického spolku pro severní Moravu v Olomouci, kteří již v dubnu 1892 uložili svému výboru „vypracovati petici na říšskou radu za zřízení českého středního ústavu na severní Moravě nákladem státním.“¹ Rozhodujícího kroku na cestě, jež nakonec vedla ke zřízení českého gymnázia v Zábřeze, se severozápadní Morava dočkala 30. 7. 1892. Toho dne byla redakcí Litovelských novin svolána do Zábřeha schůze „důvěrníků“ ze Zábřežska, Litovle a Loštic.

Na této schůzce se zástupci zdejších Čechů dohodli na potřebě ustavit výbor, který by řídil propagaci myšlenky založení české střední školy, způsob opatřování finančních prostředků a konečně by měl „vyšetřiti důkladně národnostní poměry i návštěvu školní oněch měst, jež činí si nároky na onen střední ústav“.² V tomto ohledu se uvažovalo o Jevíčku,

Za agitační výbor
pro zřízení české střední školy na severní Moravě:

R. Schönhöffer, předseda a starosta města Loštic.	H. Krásný, jednatel výboru a nadčítel v Sudkově.	
Josef Svozil, zemský a říšský poslanec.	Dr. Frant. Indra, advokát v Zábřehu.	Frant. Vepřek, ředitel záložny v Postřelmově.
Al. Konešný, nadčítel v Bohdíkově.	Al. Tichý, starosta z Palonína.	
J. Starošík, ředitel záložny v Hunčovicích.	Karel Hula, ředitel cukrovaru v Litovli.	J. Dostal, rolník ze Střelce.
Frant. Nedoluha, účetní záložny v Litovli.	Dr. J. Klimeš, lékař a purkmistr v Jevíčku.	
J. Kočí, rolník z Vranové.	C. M. Vaňourek, právník v Kosově.	

Lošticích a Zábřehu. Za tři týdny se sešlo v Lošticích prestižní shromáždění 74 zástupců českého obyvatelstva celé severozápadní Moravy. Poněkud udivuje skutečnost, že zatímco Loštice byly zastoupeny 15, Akademický odbor Národní jednoty 5 a Litovel rovněž 5 „důvěrníky“, Zábřeh zde reprezentovali pouze 2 zástupci. A tak nepřekvapuje, že do čela patnáctičlenného výkonného výboru, jež se měl postavit v čelo veškerých iniciativ, byl zvolen loštický starosta R. Schönhöffer. Zábřeh zde reprezentoval ve funkci pokladníka advokát JUDr. F. Indra, z významných osobností té doby byli zvoleni také Josef Svozil, říšský poslanec ze Seničky, starosta Jevíčka MUDr. Klimeš,

Alois Konečný, nadučitel z Českého Bohdíkova, jednatelem se stal Hynek Krásný, nadučitel ze Sudkova³.

V Lošticích bylo opětovně potvrzeno, že novou školu bude vydržovat Ústřední matice školská (ÚMŠ). Bylo také třeba získat povolení ke zřízení školy a dostatek finančních prostředků, potřebných na zajištění budovy a její vybavení. Za tímto účelem zřídila ÚMŠ zvláštní fond, na němž se už v roce 1892 začaly scházet drobné příspěvky, pocházející z vlaste-

neckých sbírek, výnosů ze zábav, divadelních představení apod. Současně loštický starosta a předseda výkonného výboru Schönhöffer rozesílal do českých obcí k podpisu petice pro Říšskou radu, jež měly podpořit vydání povolení ke zřízení severomoravské české střední školy. Přes různé technické potíže se nakonec podařilo během jediného měsíce shromáždit 66 peticí, které byly koncem r. 1892 zaslány do Vídně.

Původní budova gymnázia stála na místě průčelí dnešní budovy

Cesta k otevření školy 1892 - 1896

Stanovy

„Gymnasijní Matice zábřežské“.

Tiskem Družstva knihtiskárny v Zábřeze.

4

- d) pořádáním přednášek, schůzí, výletů, divadel, zábav, výstav a slavností národních;
e) vydáváním a rozšiřováním spisů, zejména vědeckých a lidových. Politické záležitosti jsou z činnosti spolku vyloučeny.

§ 4.

Jmenný spolků.

Peníze k vyplnění těchto úkolů potřebné opatřují se:

- a) z příspěvků členů;
b) z dobrovolných darů;
c) ze sbírek pořádaných s úředním povolením;
d) z výnosů přednášek, zábav, vydaných spisů, výtěžku tombol a p.

§ 5.

Členové spolku.

Členové spolku jsou osoby fyzické a právnické, a to:

1. čestní,
2. zakládající,
3. činní,
4. skuteční,
5. přispívající.

Členem čestným může po návrhu výboru jmenovati valná hromada toho, kdo sobě zjedná zvláštních zásluh o účel spolku.

Členové zakládající platí jednou pro vždy aspoň 100 korun najednou nebo 40

5

korun ve dvou ročních lhůtách a 4 koruny ročně.

Členem činným stává se, kdo dává týdně alespoň jeden oběd studentovi, navrženému profesorským sborem.

Členové skuteční platí ročně aspoň 4 K, členové přispívající aspoň 2 K ročně. — O přijetí členů rozhoduje výbor spolku, jakož i o tom, zda platiti se má jaké zápisné.

§ 6.

Práva a povinnosti členů.

Každý člen má právo návrhy činiti, rokovati ve valných hromadách, jakož i volenu býti ke všem úřadům spolku.

§ 7.

Každý člen je povinen pomáhati k dosažení účelu spolku a zapraviti roční příspěvek i zápisné, pokud bude ustanoveno.

Členem přestává býti, kdo vystoupení své oznámí, nebo do konce správního roku příspěvku svého nezaplatí.

§ 8.

Spolek spravují:

- a) valná hromada;
b) výbor.

§ 9.

O valné hromadě.

Valná hromada jest buď řádná, která musí se každého roku jedenkrát svolati; nebo mimořádná.

Mimořádná valná hromada musí býti svolána, když se o tom usnese výbor, anebo

Petice a deputace žádající zřízení českého gymnázia v Zábřehu neuspěly ani na Říšské radě ve Vídni, ani na zemském sněmu, a tak musel agitační výbor vstoupit v jednání s Ústřední maticí školskou, která nakonec přislíbila, že povolení gymnázia zprostředkuje. I potom pokračoval výbor, zejména zásluhou neúnavného Hynka Krásného, pod heslem „Severní Morava sobě“ v pilné agitaci. České noviny byly plné plamenných výzev, byly rozeslány stovky prosebných dopisů, do upisovací knihy se podepsaly stovky těch, kteří slíbili do pěti let přispět na stavbu školy peněžitým obnosem či jinou výpomocí. Snad každá kulturní nebo jakákoli společenská akce místních Čechů se tehdy neobešla bez vybírání finančních prostředků potřebných k otevření gymnázia. Vybíralo se ve Společnosti kulečnické, mezi střelci na honu, při svatbách, přicházely i peníze za houby „vylicitované“ na výletu české společnosti atp. Přesto byl agitační výbor nespokojen; stěžuje si na liknavost mnohých upisovatelů, peněz stále není tolik, kolik by bylo třeba. Proč? Za jednu z příčin je považována žádost města Loštic o zřízení české zemské reálky. Tím jsou oslabeny šance na povolení českého gymnázia v Zábřehu. Má to být odplata za to, že se Zábřežským v roce 1893 podařilo prosadit záměr postavit českou střední školu v sídle okresního hejtmána? „Poněmčilému Zábřehu naprosto a nikdy nelze dosíci české zemské střední školy, jelikož zábřežské německé zastupitelstvo si toto nikdy přáti nebude,“ ozývalo se tehdy z Loštic. Zábřežská strana se

Hynek Krásný

však ústy Hynka Krásného bránila: „My zapřísaháme... Loštice pro vlastenectví jejich, by svůdným těm hlasům sluchu nedávali, by sobectví svému nedali vzniknout.“⁴ Nakonec v Lošticích byla - v září 1895 - otevřena česká měšťanská škola a vlasteneckovražedné spory utichly.

Problémy zábřežského výboru však nemají konce - to když Ústřední matice školská podporuje zřízení jiných škol a gymnázium, které mělo být otevřeno již v září 1895, se ocitá na vedlejší koleji. Dochází k jednání - a dohodě: V Zábřehu bude zřízena místní Matice, která bude školu vydržovat, a ÚMŠ poskytne roční subvenci 1000 zl. pro každou třídu. Ustavující valná hromada Gymnazijní matice

Životopis P. Ermise Frant. Aloise, faráře v Bludově.

*P. Ermis František Alois narodil se dne 4. září 1849
ve Trenšlatic pod Radk.*

*Dne 5. 7. 1876 v Olomouci na kněze vysvěcen a poslán jako
kooperátor do Bludova, kdež 28. 7. 1885 investován na
faru. Působil za velmi těžkých poměrů, ale velmi plodně.*

*Byl prvním předsedou Gymnazijní Matice Zábřežské
a na jeho vedení bylo též gymnázium zřízeno.
Tybudoval a zřídil měšťanské školy v Bludově je
a velké části jeho dílem. Několika uvědomělými ob-
čany zřídil mateřskou školu v Bludově a hojně se
o ni staral.*

*P. Frant. Ermis navedl v Bludově první českou
matriku církevní, odstranil různé neporiadky v obci a po-
máhal buditi českého ducha, neboť ještě před lety
byla v obci agenda vedena německy.*

*Známa jest jeho dobročinnost a ušlechtilost. Kdo se
k němu obrátil o radu neb o pomoc, každému bez
rozdílu převědčenu milostivě přispěl.*

*Zemřel náhle ochrnutím dne 3/5. 1912 v Bludově
a tamtéž pochován.*

Olomoucký Pozor, 1896, č. 61, 30.5.

Dr. Jos. K o c h w a s s e r, měšťan v Úsově. Po 15 rokův hledal u různých lékařů proti tomuto netvoru pomoci, ale vždy marně. Ba ani na vídeňské klinice mu od ní nepomohli. Konečně podařilo se novému lékaři p. MUDr. Frant. Š a n d e r o v i z Úsova během půl 2. hodiny z nemocného tasemnici as 15 metrů dlouhou i s hlavičkou vypuditi. Obecnstvo jak z místa, tak z okolí putuje nepřetržitě k p. Dr. Šanderovi jednak, aby sobě cizopasníka tohoto prohlédlo, jednak aby obdiv a uznání p. Dr. vyjádřilo. Pěkný to exemplár, který jest uložen v lihu, určen za učebnou pomůcku pro české gymnasium v Zábřehu.

zábřežské (dále GMZ) se konala „za imposantního účastenství lidu“ 28. července 1895. Prvním předsedou Matice, která se stala nástupkyní agitačního výboru, byl zvolen František Ermis, páter v Bludově, místopředsedou Alois Koruna, starosta Ráječka, jednatelem i nadále zůstává učitel Hynek Krásný, pokladníkem dr. František Indra.⁵ V čele Matice stál tříadvacetičlenný výbor. A ten začal jednat nadmíru rychle a energicky. Již během prvního týdne své existence zakoupil od Karla a Emanuela Unzeitigových (za 13 510 zl.) dům se zahradou na Dolním předměstí! Byl to první důležitý a viditelný krok na cestě, jež měla vést k otevření školy. Tomu také odpovídala reakce zábřežských Němců, kteří v německém tisku označili tento akt za „čin nahé dobyvačnosti“.⁶ Přesto bylo zřejmé, že právě získaný přízemní domek je pouze provizorním řešením, a na jaře 1896 plánovala GMZ zahájení stavby nové budovy.

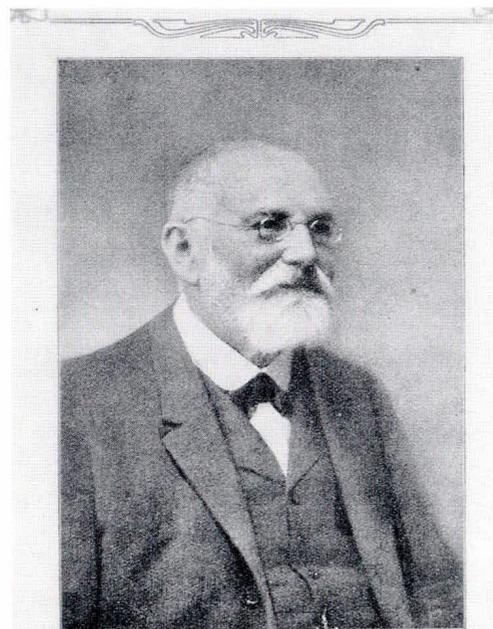
V únoru 1896 se skutečně začalo se svážením stavebního materiálu pro novou budovu. Mnohem významnější však byla skutečnost, že po opakovaných žádostech ministerstvo kultu a vyučování v březnu 1896 konečně povolilo otevřít v Zábřeze české nižší gymnázium. Události pak dostaly rychlý spád. Po nezbytných úpravách budovy a obsazení místa ředitele - stal se jím v srpnu dr. František Kahlik - se od 15. do 17. září 1896 konal zápis žáků. Jeho součástí byly i písemné a ústní přijímací zkoušky (z 93 žáků, kteří se k nim dostavili, 5 neobstálo a 4 odstoupili) a již následujícího dne - 18. září 1896 - byla po bohoslužbách předána dvoutřídní budova českého gymnázia svému účelu. Nutno dodat, že právě v těchto dnech organizoval továrník Brass ve městě oslavy 10. výročí založení německého spolku Bund der Deutschen Nordmährens. Tyto události se totiž odehrávaly v době, kdy probíhalo již druhé kolo zápasu o české gymnázium - boj o novou gymnazijní budovu. A tento soubor rozhodně nemínil Hermann Brass prohrát.⁷

1896 - 1901 Boj o novou gymnazijní budovu

Již v roce 1895 bylo zřejmé, že v domě zakoupeném Gymnazijní matičí zábřežskou na Dolním náměstí budou prostory dostačovat pouze pro dvě paralelní třídy I. ročníku. (Původně se předpokládalo, že zájem žáků nebude tak veliký, že se zde odučí I. i II. ročník a zakoupená budova tak bude stačit na dva roky.) Za této situace se ihned muselo uvažovat o stavbě nové budovy, a to v rozlehlé zahradě právě upravovaného domu. Získat povolení stavební čáry a svahu pro zamýšlenou budovu se tedy stalo životní nutností. Pokud by se tak nestalo, nebo pokud by se nepodařilo získat pro II., popř. i další ročníky dostatek provizorních místností, což tehdy nebylo v poněmčeném Zábřehu vůbec jednoduché, byla by vážně ohrožena sama existence zdejšího českého gymnázia. To si však velice dobře uvědomovala i německá radnice. Hermann Brass prý tehdy dokonce prohlásil, že „spíše poteče Sázava přes náměstí zábřežské, než bude státi budova českého gymnázia.“⁸

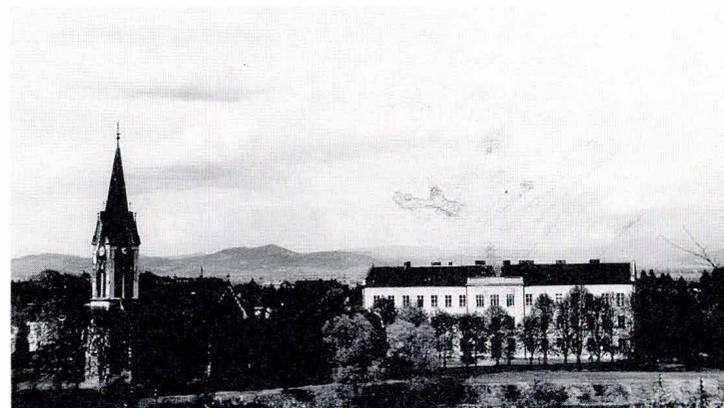
Dne 14. února 1896 zažádal dr. František Indra, zplnomocněný GMZ, obecní zastupitelstvo o určení stavební čáry a svahu pro novou budovu. Žádost byla vrácena s odůvodněním, že přiložený náčrt neobsahuje požadované náležitosti. Stížnost Matice rozhodl moravský zemský výbor ve prospěch obecního úřadu. Po zhotovení druhého a nakonec i třetího náčrtu, „na němž přesně vyznačeno bylo vše, co by dle domněnek lidský obecní úřad vůbec žádati mohl“,⁹ ustanovil sice úřad stavební čáru v Tovární ulici (dnes ulice 28. října), ale směrem k náměstí nebyla stavební čára vůbec stanovena s odůvodněním, že zde má dojít k regulaci dotyčné části města a zřízení nové ulice. Pod touto záminkou byl dokonce vydán stavební zákaz na starou, ale i novou budovu, a to až do doby, než budou úpravy města definitivně vyřízeny. Období následujících měsíců (od srpna 1896 do ledna 1897) bylo dobou podávání stížností, žádostí, rekurzů, telegramů a dopisů jak na zemský výbor, tak i na c. k. místodržitelství - Matice přece nemohla připustit, aby rozhodnutí radnice nabylo právní moci! Stavební zákaz byl nakonec skutečně zrušen; nastával obrat k lepšímu.

Matice však musela čelit dalším, neméně důležitým problémům. Jedním z nich byl nedostatek financí na zajištění chodu školy. Žádosti o poskytnutí státní subvence byly až s cynickou neobblomností odmítány (ač Brassem postavená Gewerbeschule s minimálním počtem žáků vysoké dotace

Bundesvater Hermann Brass ein Achtziger.

Budova Brassovy Gewerbeschule

F. ARBTER, Photograph

Slavnost svěcení
základního kamene českého gymnasia zábřežského dne 24. dubna 1898.

pravidelně dostávala) a intenzita darů i přes opakující se vzrušené výzvy v českých novinách („Pamatujte na opuštěné zábřežské gymnázium!“) klesala. Rovněž bylo třeba umožnit studia chudým studentům. Vlivem osobní agitace dr. Kahlika tak byla v r. 1897 založena Zora - spolek paní a dívek, který vznikl s úkolem „povznášeti českou ženu v Zábřeže“, ale nakonec se jeho hlavní náplní stala podpora chudých studentů: „Bylo to při valné hromadě GMZ v r. 1897, kdy ředitel gymnázia, pan Dr. František Kahlík, dal kolovati kousek černého chleba, který našel v uzlíčku zavázaný v lavici jednoho přespolního žáka. Nebyl to chléb, jak jej známe, ale spíš něco podobného kousku hlíny - a to byl oběd - studentův! Pan ředitel apeloval na šlechtnost přítomných dam, ty jej nezklamaly a plné soucitu jedna přes druhou slibovaly obědy...“¹⁰

Mezitím pokračovaly šarvátky o uchování naděje na stavbu nové školní budovy. Musely být sepsány nové žádosti a vypraveno několik deputací, než došlo v říjnu 1897 ke stanovení stavební čáry i na straně k náměstí. Obecní výbor se však ani tehdy nemínil vzdát a podmiňoval schválení stavební linie tím, že plochu, která stavební čáru přesahuje, odstoupí GMZ bezplatně městu! V situaci, kdy na staveništi již dva roky ležel stavební materiál a kdy zejména dříví v hodnotě 10 000 K, darované arcibiskupem Kohnem, notně strádalo, nemínila Matice ustoupit. Deputace, žádosti, nařízení... Nakonec však přece jen dochází mezi GMZ a obecním úřadem k dohodě zna-

menající kompromis: Matice odstoupí městu bezplatně asi 60 m², veškerá ostatní plocha zůstane jejím vlastnictvím a bude platit stavební čára určená zemským výborem.

Válka skončila. Během následujících čtrnácti dnů se pak odehrálo vše, o co se přes dva roky bojovalo. Od 5. do 20. dubna 1898 byla vytyčena stavební čára, svah, místo komisionálně ověřeno a povolena stavba. 20. dubna 1898 se začaly kopat základy a 24. dubna došlo k položení základního kamene nové budovy. Původně GMZ plánovala „tichou skromnou slavnost“, ale ve skutečnosti se slavnostního aktu zúčastnilo asi 4 000 osob a P. František Ermis zakončil hlavní projev slovy: „Nuž, vstupte již, důstojný pane, do hlubin lůna země a posvěťte v základech dílo, jež s takovou láskou bylo lidem severomoravským započato, aby požehnání boží bylo v něm a vypudilo símě zášti zlomyslnosti lidské.“ Těžko popsatelný význam chvíle dokazovala i slova ředitele Františka Kahlika: „A nyní zdá se mi, že kdybych snad i umřel, bude gymnázium zábřežské zabezpečeno - ale až dosud jsem se o něj ustavičně obával.“¹¹

Samotnou stavbu bylo třeba zvládnout velice rychle, protože provizorní prostory v blízkém Krumpachu dostačovaly pouze pro II. ročník. A tak ještě ve školním roce 1898/99 bylo otevřeno jižní křídlo (na dnešní ulici 28. října) se šesti učebnami a bytem ředitele v přízemí. V roce 1899 byla stržena stará budova,¹² dokončena stavba průčelí (viz letopočet na štítu s hodinami) a v následujícím roce

celá, na tehdejší poměry zcela jistě monumentální budova. Celkové náklady na stavbu činily asi 240 000 K, na vybavení přes 30 000 K! V říjnu 1900 se konala oslava u příležitosti dostavění budovy a povýšení školy na vyšší gymnázium. Součástí oslav se stala také „lidová umělecká výstava“, na níž bylo vystaveno 150 obrazů — originálů a valašské gobelíny. Zisk pak sloužil k založení uměleckého muzea, které bylo jediným středoškolským muzeem tohoto druhu v Rakousko-Uhersku. Péčí ředitele Kahlika byla zřízena také botanická zahrada s 300 druhy stromů a keřů, z nichž některé byly odkupovány i v zahraničí.¹³

V neděli 28. července 1901 se konala v Zábřeže za účasti asi 15 tisíc osob velká národní slavnost, při níž byla olomouckým arcibiskupem Theodorem Kohnem nová gymnazijní budova vysvěcena.¹⁴ Všeobecné nadšení však zchladil továrník Brass, který hned následujícího dne propustil krumpašské dělníky, kteří se přes jeho výslovný zákaz slavnosti zúčastnili. Jednalo se vesměs o „přední členy“ spolku Metoděj. Patřil mezi ně dělnický předák a předseda spolku Jan Ilgner, kterému Brass již dříve vytýkal, že Metoděj věnoval 200 K — tedy prý Brassovy peníze (!) — na stavbu gymnázia. Propuštění také byli Eduard Jílek, Jan Drábek, František Kylar, Ferdinand Hošek a Jan Opravil.¹⁵ Bylo zřejmé, že doba ústrků pro zábřežské gymnázium postavením nové budovy ještě zdaleka neskončila.

Pozvání
ku
svěcení nové budovy
českého vyššího gymnasia v Zábřeze
na neděli, dne 28. července 1901.

Pořad slavnosti:

1. V předvečer dne 27. července o 8. hod. večer: **Pěvecko-hudební akademie** v aule českého gymnasia.
2. Dne 28. července o 5. hod. ráno: Budíček.
3. O 7¹/₂ hod. dopol.: Seřazení obcí, škol a spolků před budovou gymnasiijní.
4. O 8¹/₂ » » Přijezd pana arcibiskupa na vlastním povoze z Olomouce. Slavné uvítání před slavnostní branou a doprovod do farního chrámu Páně.
5. O 9. hod. dopol.: Slavnostní mše svatá. Po ní průvod z kostela, svěcení školních místností a řeč pana arcibiskupa k žactvu i k obecnstvu.
6. Oběd.
7. O 2. hod. odpol.: Seřazení a rozvoj průvodu.
8. O 3. » » Pochod městem na »Novou«.
9. **Velká lidová slavnost na „Nové“.** Slavnostní řeč.

K hojně návštěvě uctivě pozývá

VÝBOR
Gymnasiijní Matice Zábřežské.

ŘEDITELSTVÍ
a profesor. sbor č. gymnasia.

Skupina řemeslníků po dokončení nejstaršího křídla nové budovy
(1898)

Podpisy zástupců obce Jedlí
na petičním archu žádajícím
postátnění gymnázia
(1905)

gymnasia až podnes. České gymnasium Zábřežské mělo za 9 let svého trvání celkem 638 žáků. Z těch bylo

ze Zábřežska	458 = 71·8%
z Litovelska	67 = 10·5%
ze Šumberska	57 = 8·9%
ze Šternberska	4 = 0·6%
z Mor. Třebovska	3 = 0·5%
z Olomoucka	15 = 2·3%
Celkem ze severní Moravy	604 = 94·6%
Ostatní Morava byla zastoupena	26 = 4·1%
Čechy	7 = 1·1%
Slezsko	1 = 0·2%

a to žáky, jichž rodiče té doby skutečně na Zábřežsku bydlí.

Se zřetelem k těmto číslům činíme otázku:

U kterého ze zmíněných 32 úplných gymnasií německých na Moravě a v Čechách státem vydržovaných jest potřeba lépe prokázána než u gymnasia Zábřežského?

Přihlízejíce ke všem těmto věcem a spoléhajíce pevně, že ku slušné žádosti naší a ku spravedlivým požadavkům českého lidu na severní Moravě vzat bude konečně zřetel náležitý, prosíme ve vsí účtě:

Vysoké c. k. ministerstvo kultu a vyučování račiž české vyšší gymnasium Zábřežské neodkladně převzítí do správy státní.

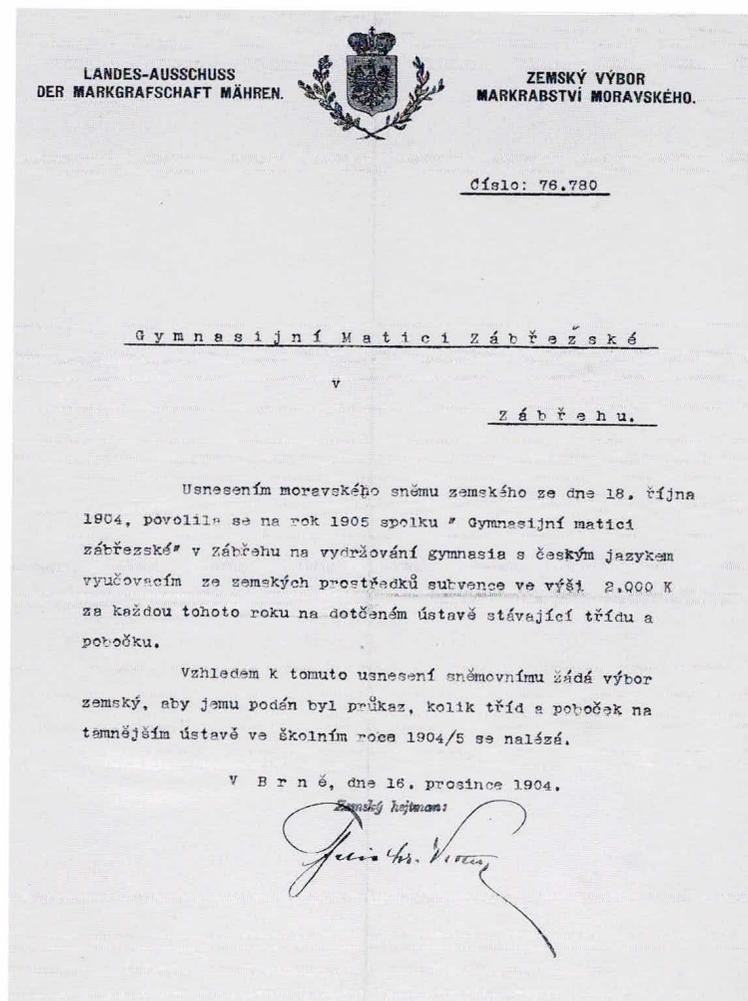

Jan Ševčínek starosta
František Křížek
Josef Křížek
Jan Urban výbor
František Dušek, starý výbor
Josef Křížek výbor
Josef Litta výbor
Josef Litta i. výbor
František Křížek výbor
Kobek Josef výbor
Jan Holttner výbor
Josef Křížek výbor
Josef Křížek výbor
Jan Bartáček výbor
Jan Křížek výbor

1901 - 1914 Postátnění ústavu

V dobách na přelomu století musela Gymnazijní matice zábřežská každoročně žádat tehdejší ministerstvo kultu a vyučování o udělení tzv. práva veřejnosti. Povolení záleželo na dobrozdání zemských inspektorů, kteří školu pravidelně navštěvovali a vesměs ji hodnotili velice příznivě: „Máte ústav, na který plným právem může být hrdý celý kraj. Knihovnu, jako jest vaše, má na celé Moravě toliko jedna škola. Museum umělecké a archeologické a Museum zeměvědné a národopisné jsou zvláštností vašeho ústavu.“¹⁶ Potíže však nastaly, když měla právo veřejnosti obdržet maturitní třída - oktáva. Zamítnutí žádosti by znamenalo, že abiturienti zábřežského gymnázia by na něm nemohli skládat maturitní zkoušku, což by vážně ohrozilo existenci školy.

Tehdy se prý zábřežský germanizátor Brass opět vyjádřil, že dříve poteče Sázava k Lupěnému, než dostane oktáva právo veřejnosti. V Brassově případě nebylo nikdy daleko od slov k činům. Uspořádal velký hon na jeleny někde pod Pradědem a pozval na něj samotného ministra školství, z něhož během večerního veselí vymámil slib, že zábřežská oktáva právo odmaturovat na své alma mater skutečně neobdrží. Vše se ale doneslo také zábřežským Čechům a ti si nakonec vymohli audienci ředitele Kahlika u instance nejvyšší – císaře Františka Josefa I. Během audience se Kahlik jevil jako starý voják, a tak Jeho Veličenstvo záhy zjistilo, že se ředitel zábřežského gymnázia v r. 1878 zúčastnil obsazování Bosny a Hercegoviny, a dokonce se vyznamenal v bitvě u Maglaje. Na žádost napsal červenou tužkou „JA“, a rozhodl tak o další existenci školy.¹⁷ Ministr tehdy musel udělit ústavu právo konat maturitní zkoušku a vydávat maturitní vysvědčení se státní platností.

Fotografie a text Emy Sittové
převzaty z farní kroniky.

Známější místo, kde zemřel I. red.
gymnasista a řebřezář na Moravě —
Dr. František Kahlík byl profesor,
na starém hřbitově u kostela sv. Barbory.
Zemřel 8. února 1908 v 54. roce svého věku.
Loučení mnoha řebřezářů mezi
rakvy — končilo slovy —
— nezapomenutelný —
— red. Dr. František Kahlík —
U rakvy Otce se rozloučil osiřelý
syn, Václav 17. roku starý,
a zemřel 18. listopadu 1951 v 60. roce
svého věku — v Praze —
jako výborný umělec, kůdelník,
skladatel — nezapomenutelný —
— Václav Kahlík —
Při uzavření hřbitova byla rakva
zemřel. red. Dr. Františka Kahlíka
převážena na nový hřbitov.
Účastnice pohřbu p. red.
Dr. Františka Kahlíka
Ema Sittová 89 let stará
stojící u vchodu starého hřbitova
v Zábřezě v říjnu 1971.

dá se určitě určitě; Frant. Břístka, učitel ob. školy
v Kumpárnu, pro řebřezář, Frant. Hoffl, varhaník
ov. apár, Dr. Josef Tůma, prof. pro těsnopis, Jan
Tobruš, rybník pro krásopis. Vánoční poukázání
slat na v. k. bernou jízdu od 1. února.

Frant. Kahlík maturoval konala se v období svého
studia na představení p. v. k. zem. řebřezář inspektora Lll
Vlka dne 6. února 1908. Dostane se k p. v. k. v. k. v. k.
Mabank (a dříve) se jízdním dopravním.

Dr. Frant. Kahlík + 8. února 1908

V sobotu dne 8. února 1908 v půl šesté hod. dopoledne zkon-
čil život panovník řebřezář, sp. řebřezářůvek řebřezářůvek a
řebřezář. To události redemptoristů v pronámu se v řebřezář
přítel se stávkou dne 6. února nový řebřezář maturo-
val řebřezář život jeho po jedenáct let řebřezářůvek
pracoval pro řebřezář. Řebřezář se již řebřezář by sám byl
stávkou řebřezář. Jeho řebřezář o místě řebřezář, již řebřezář se
řebřezářůvek řebřezář je řebřezář řebřezář, řebřezář již řebřezář
řebřezářůvek řebřezář, řebřezář řebřezář byl řebřezářůvek

Jeden z posledních dopisů ředitele Kahlíka adresovaný profesorskému sboru v době jeho nemoci

Milí a velenáři
páni Kolegové!

Velice mne ~~mne~~ potěšile a
dojala vaše laskavá vzpomínka
v konferenci a váš milý pozdrav.

Vzdávám za ně vám všem
a Radeckému zvlášť díky
nejvděčněji. - Zvláště pak děkuji
našemu vzácnému seniorovi a všem
šlám paním kolegyním, kteří za mne dočasně
pracovali a přičinili se k tomu.
Srdčně vás všechny zdravím.
S jemným pozdravem
vám všem
Kahlík

jste s takovými nadějemi se zesnulým ruku v ruce před dvanácti lety zakládali, může se dařit jen tehdy, když i Vy všichni, mezi kterými naše studující mládež žije a vyrůstá, budete je spolu vychovávat, když Vy budete nám pomáhat, aby vospívala nám mládež tělesně i duševně zdravá, bystrá, jará, uslechtilá.“¹⁹

A nutno říci, že tehdejší gymnazijní mládež se tomuto vyřčenému ideálu namnoze přibližovala. Významnou zásluhu na všestranné výchově studentstva měly mnohé aktivity pořádané mimo výuku: byly pořádány výstavy nejrůznějšího zaměření, kurzy, velmi bohatá byla přednášková činnost profesorského sboru (prof. Čán, Čejna, Fadrus, Malíř, Schenk, Straka...). Rozsáhlá knihovna byla od r. 1907 doplněna také žakovskou čítárnou, která evidovala časopisy, odbornou literaturu a slovníky.²⁰ Od r. 1911 byly na škole organizovány Dětské dny a v r. 1912 si studenti poprvé zorganizovali studentské majáles se slavnostním krojovaným průvodem a tělovýchovnou akademií.

Výrazný obrat ve vyučování hudbě, a dokonce i v hudebním životě města, znamenal v r. 1900 příchod prof. Františka Waice, který po roce svého působení na gymnáziu zorganizoval první veřejnou produkci studentského sboru. Pořádání těchto pěvecko - hudebních akademií (za Waicova vedení se stále náročnějším programem) se postupně stalo jednou z nejnámotnějších kapitol kulturní historie gymnázia. Ze žáků prof. Waice se jako výrazné talenty projeví pozdější hudební skladatelé Stanislav Adam, K. B. Jirák a zejména Václav Kálik – syn prvního ředitele gymnázia.²¹ Působení prof. Waice v Zábřehu vyvrcholilo 7. května 1905, kdy s pěveckým sborem studentů gymnázia (105 zpěváků!), se členy pěveckého sboru Občanské besedy i s pozvanými zpěváky a hudebníky ze Zábřežska a Olomouce zdárně provedl Dvořákovo oratorium *Stabat mater*.²²

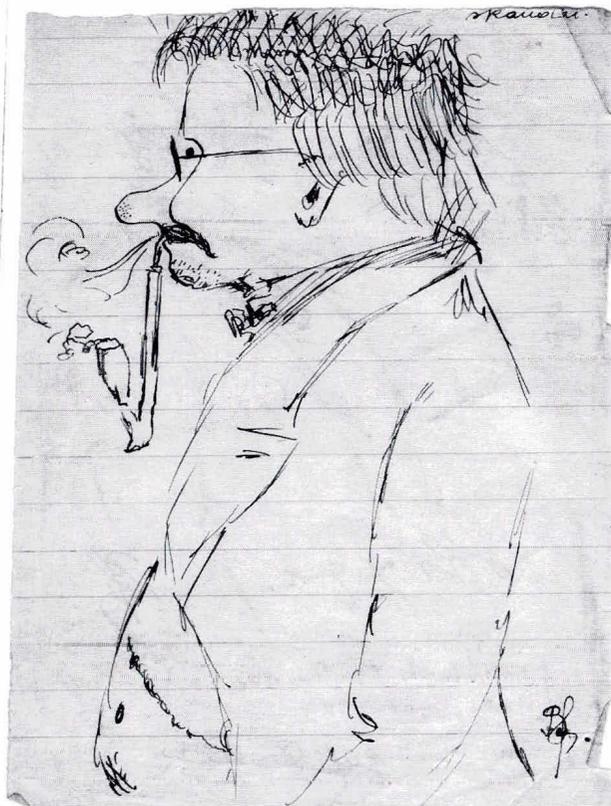
Příznivý rozvoj gymnázia však byl brzy násilně přerušen ...

*Smišený sbor při provedení
Dvořákova oratoria *Stabat mater**

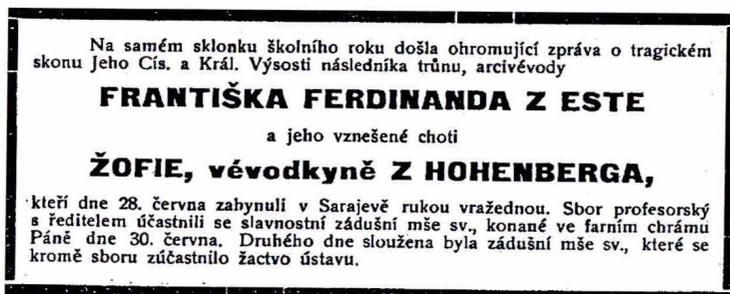
*Karikatura profesora Doubravy
vložená do školní kroniky*

Autorem je s největší pravděpodobností
František Benda, maturant 1904.
JUDr. Benda zahynul v roce 1944
při bombardování Brna.

1 1914-1918

● světová válka

Když profesor Málek vlepoval do školní kroniky tento výstřižek, nikdo z jeho kolegů ani studentů chystajících se na prázdniny roku 1914 netušil, jak dalekosáhle tato událost chod gymnázia i jejich vlastní osudy ovlivní. V létě byla rozpoutána válka a tato skutečnost se zábřežského gymnázia poprvé vážně dotkla již 14. září, kdy se k řediteli Dvořákovi dostavil zřízenec okresního hejtmanství se zprávou, že budova bude zabrána pro vojenské nováčky z Haliče. 16. září pak gymnázium obsadilo 500 branců, kteří zde však vzhledem k vývoji válečné situace setrvali jen necelý týden, a tak mohl být 23. září zahájen nový školní rok. To nejtěžší období však teprve mělo přijít...

26. října osud poprvé krutě zasahuje. Přichází zpráva o první oběti z řad gymnázia na jižní frontě padl prof. Antonín Hlinka²³. O štěstí v neštěstí mohl hovořit suplující učitel Rudolf Kučera, který byl „jen“ zraněn šrapnelem, vyznamenán stříbrnou medailí za statečnost v boji, a válka tak pro něj skončila. Válka se však dotýká již i studentů-několik dní poté byli odvedeni první dva oktáváni, kterým bylo na základě ministerského výnosu předčasně vydáno maturitní vysvědčení.

Další rána pro chod školy přichází 28. listopadu, kdy byla opět zabrána — tentokrát již definitivně — téměř celá budova, a tak se gymnázium až do konce války mění střídavě v kasárna i lazaret. Nedobrovolné prázdniny trvaly až do 15. ledna 1915, kdy se řediteli podařilo zajistit náhradní prostory pro výuku. Ty však byly více než nouzové. Vyučovalo se v místnostech poskytnutých kupcem Pěničkou a stavitelem Lolkem, v žákovské knihovně, dokonce i v ředitelně. Později byl využit také byt školníka Loubala, odvedeného na frontu. (Ten brzy padl do ruského zajetí, z něhož se mu sice podařilo v listopadu 1917 uniknout, vrací se však s trvale podlomeným zdravím.) Na „kvalitu“ této provizorní výuky vzpomíná profesor Zmatlík: „Za těchto okolností přes odpor sboru bylo

opět zahájeno vyučování, v místnostech naprosto nevyhovujících, které byly posměchem hygieně školské i disciplíně...“²⁴

Pobytem vojska však trpělo celé město. Posádka byla ze dvou třetin německo - polská a jeho okázale nacionální velitelství vystupňovalo i šovinismus zábřežských Němců na míru nejvyšší. Situace se stala nesitelnější po vystřídání rusínsko-polským 19. plukem. Je až obdivuhodné, jak za těchto podmínek dokázal profesorský sbor plnit své povinnosti a v protičeské atmosféře zastávat zdání přísně vyžadované loajálnosti. Je to patrné i z projevu ředitele Dvořáka (ani ten neunikl jednomu udání, třeba hned v zárodku zmařenému) na poradě před zahájením školního roku 1915-16:

„... ale také my neopomíjejme žádné příležitosti, abychom budili a zesilovali v žácích vhodným způsobem smýšlení vlastenecké i dynastické, abychom jim všemožně vštěpovali užitečné vědomosti o vojenství a abychom jim současně velkolepé události vysvětlovali vždy z hlediska, jakého zájem naší vlasti vyžaduje.“²⁵

Prof. Zmatlík tuto situaci, kdy žáci museli chápat mluvu „mezi řádky“, po válce komentoval slovy: „Byl to tanec mezi vejci a není divu, že snad každý z nás nějaké rozšlápl, pokálev tak proti své vůli svou národní čest a hrdost.“²⁶ Na pozoru se však

Okolí gymnázia v době první světové války.

museli mít i studenti. Bylo jim například zakázáno cvičit v sokolských jednotách. Kuriozní pak byl případ kvartána Františka Zváčka, který byl přistižen v hostinci, jak pročítá knihu „Rusky snadno a rychle“. Vyšetřování vedlo i na gymnázium, kde bylo zjišťováno, kdo ještě a proč se učí rusky.²⁷ (Potížím neunikl ani zábřežský knihkupec Malý, který inkriminovanou učebnici prodával.)

Po pokračujících odvodech byla zrušena oktáva, neboť zde zůstal poslední neodvedený student. V dalších letech války pak situace postupně doléhala i na nižší ročníky; důsledkem byl citelný pokles počtu žáků. Ti dostávali z fronty zvláštní studijní

dovolenky, kdy se mohli vrátit alespoň na čas zase do svých tříd, aby jim po měsíci bylo potvrzeno absolvování daného ročníku, případně i maturita. V závěru války pak nebylo řídkým jevem, že absolvent kvarty si tak po měsících odbyl celé vyšší gymnázium i s maturitou. Neodvedení žáci 5. – 8. ročníku se účastnili povinné střelecké přípravy, ale též – ke své radosti – tzv. „celodenních vycházek evičebních“, vítaných příležitostí pro studentskou recesi. V roce 1917 již válka vedla k totálnímu vyčerpání monarchie, což se projevovalo i v zázemí. V únoru musela být na škole přerušena pro nedostatek uhlí výuka a obnovena byla až počátkem jara. To však již každému, kdo sledoval vývoj na frontě, muselo být jasné, že vše směřuje k porážce Ústředních mocností, a úměrně tomu sílila i víra v národní samostatnosti. Také profesorský sbor zapomíná na období rezignace, odkládá poslední zbytky opatrnosti a připravuje vědomě studenty na to, co přijít mělo a muselo. Je to patrné i ze zahájení školního roku 1917-18. Ředitel školy připomíná ve svém projevu žactvu, aby: „... byli pamětlivi svých povinností školských, ale aby i dle svých sil podporovali vlastenecké a lidumilné podniky ...“²⁸ Poté následoval projev prof. Procházky, který využil stého výročí nalezení Rukopisu královédvorského, vyložil podstatu sporu o jeho pravost a jeho

význam pro české národní obrození. (Ovšem ani v průběhu války neopomínali profesori poukazovat na různá výročí významná pro českou historii, pravidelně se konaly i výroční žakovské akademie.)

V lednu 1918 se ředitel již úspěšně brání požadavku zábrěžského vojenského velitelství přeměnit při epidemii tyfu školu v epidemickou nemocnici. Během prázdnin je konečně vyklizena tělocvična a dvě zbývající přilehlé učebny. Nový školní rok je však krátce po zahájení přerušen - tentokrát vinou chřipkové epidemie. Tak se stalo, že vyhlášení samostatného československého státu, které v Zábřehu proběhlo 29. října a na kterém se aktivně podílel ředitel Dvořák se svými kolegy Zmatlíkem a Fialou²⁹, oslavilo gymnázium sice až 5. listopadu, o to však radostněji slavnostním shromážděním ve školní aule.

Ještě větší oslavy spojené s celodenním volnem a průvodem městem následovaly 19. prosince u příležitosti příjezdu prezidenta Masaryka do svobodné Československé republiky.

1918 - 1938

Gymnázium v meziválečném období

Společenské změny a potřeby související se vznikem samostatného československého státu, založeného na demokratických principech a zaručujícího široká občanská práva, se výrazně projeví rovněž na podobě gymnaziálního vzdělávání. Již v roce 1919 byly na zábřežském klasickém gymnáziu pozměněny osnovy ve prospěch češtiny a na úkor klasických jazyků (latiny, řečtiny), ve všech třídách

byla zavedena občanská nauka, ve vyšších ročnících geologie, chemie, psychologie, logika. Naopak náboženství bylo povinné pouze do V. ročníku (od roku 1921 bylo zavedeno také vyučování náboženství církve československé), ovšem účast na náboženských úkonech byla již pro studenty i profesory nepovinná. K přiblížení studia potřebám praktického života směřovaly rovněž pokusy zavádět nepovinné před-

měty či kroužky - např. nepovinné studium zpěvu, těsnopisu nebo ruského jazyka.³⁰ Významné změny zaznamenal i školní řád, z něhož byla odstraněna zastaralá nařízení. Na škole bylo také odstraňováno nevhodné titulování a „pozdravování“ (vašnosti, milostpaní, ruku líbám, uctivý služebník ap.), jež bylo chápáno jako symbol šosáctví a starých mravů.³¹ Na druhé straně však studenti, mezi něž nyní patřily jako „veřejné žákyně“ už i dívky, směli navštěvovat v zábřežském biografu pouze představení, která jim byla výslovně povolena, nebo do tanečních mohli nejdříve v septimě atp.

Přes všechnu snahu kvalitního profesorského sboru začalo být počátkem 20. let zpochybňováno studium na gymnáziu jako vhodná příprava pro praktický život, což se také poměrně výrazně projevilo v úbytku žactva (1919 - 243 žáků, 1923 - 170 žáků). „Odklon od studia gymnasijského jest nutným důsledkem hesel o nepraktičnosti tohoto studia, často bezmyšlen-

*Učebna fyziky
na konci dvacátých let*

v době hospodářské krize bylo plnění těchto úkolů finančně velmi náročné, ale o to více potřebné. Pro nadané žáky byla určena také řada podpůrných fondů, nadací a stipendií, která vznikala většinou po roce 1918 a z nichž mohlo být každoročně oceňováno přibližně 30 žáků finanční výpomocí v celkové výši kolem 3 500 Kč. Zejména z dnešního pohledu můžeme považovat za inspirující existenci Jubilejního cestovního fondu GMZ, který od roku 1921 přispíval nemovitým žákům na jejich prázdninové cesty. Sympaticky působí rovněž snaha finančně vypomoci formou stipendia absolventům zábrežského gymnázia, kteří již studovali na vysoké škole!³⁷

K potřebným změnám však docházelo nejen v rámci působení profesorského sboru či „rodičů a přátel“ školy, ale i v interiéru školní budovy a jejím nejbližším okolí. Brzy po skončení I. světové války čekala budovu rozsáhlá rekonstrukce, při níž byly téměř stotisícovým nákladem odstraněny válečné škody. Později byl nově vyzdoben, „ku počtě zakladatelů zábrežského gymnázia“, také foyer školy, za což se dostalo pochvaly zábrežskému písmomalíři

Studentský orchestr gymnázia v roce 1924

Horní řada: Ivan Málek, Otta Süss, Josef Václahovský, Miroslav Žváček, Josef Urbášek, Josef Kašpar, Karel Tichý, Antonín Žváček, Vladimír Ošťádal, Zdeněk Pospišil.

Prostřední řada: Zdeněk Málek, Ludvík Holibka, Alois Fridrich, Pravoslav Chlebniček, František Nimrichter, František Balcárek, Arnošt Skalický, Jan Urban, Václav Huf, Bohuslav Ošťádal, Oldřich Gregora, Jan Urbášek.

Sedící: Bohuslav Novotný, Jan Bartoš, František Šamánek, Věra Karkošová, Stanislav Novotný, Antonín Prokeš, Karel Šamánek, Vladimír Urban, Václav Ošťádal, Jaroslav Sobota, Augustýn Süss.

a vlastenci Somrovi. (Jeho práce však byla zničena po obsazení města německým vojskem.) V roce 1925 došlo zásluhou stavitele Janů k demolici staré hasičské zbrojnice, která celá léta hyzdila prostor před gymnaziální budovou. K nejzřetelnější proměně prostranství na Kahlikově náměstí došlo v polovině 30. let, kdy zde byla provedena regulace a zatrubnění Krumpašského potoka. Tak se i okázalá budova zábrzežského gymnázia dočkala důstojného okolí.

Výraznou iniciativu, zejména v oblasti kulturní, projevovali v meziválečném období i samotní studenti. V roce 1920 obnovili tradici studentského majálesu, tentokrát poprvé se sportovními atrakcemi v podobě fotbalového utkání (Zábrzežští prohráli se soupeřem z České Třebové 5:9) a lehkooatletických závodů.³⁸ V téže roce, u příležitosti žákovské akademie, utvořili žáci „Orchestrální studentské sdružení“ – hudební kroužek, který se stal základem pozdějšího opravdového orchestru, čítajícího až 40 hudebníků. Nespočetná vystoupení tohoto tělesa se pak pravidelně stávala ozdobou všech školních akcí (akademií, majálesů, oslav, divadel-

ních představení atd.) i nej-různějších společenských podniků na celém Zábrzežsku.

Patronem dalších studentských aktivit se stal prof. Zmatlík, když se „jeho“ žákovská čítárna brzy přeměnila na neoficiální šachový kroužek a později skutečný šachový klub Morphy, v němž pak měli studenti možnost střetávat se s mistry šachového sportu, ke kterým patřil i jejich profesor. Ten stál rovněž u zrodu mnoha divadelních představení, jejichž protagonisti byli nejen studenti, ale často i členové

Akademického feriálního klubu (zal. 1925), jenž sdružoval abiturienty zábrzežské alma mater. Velmi dobrou úroveň měly rovněž studentské časopisy. Např. hned po válce vydávala žákovská samospráva časopis Jitro, jehož vůdčí osobností byl istrijský utečenec - Chorvat, budoucí spisovatel Miho Mirkovič. V prosinci 1937 začal pod patronátem prof. Šubrtů vycházet velmi hodnotný Náš svět, jehož vydávání přervaly v samých počátcích události třicátého osmého roku. . .

Krojované účastnice studentských majálesů na počátku 30.let

1938 - 1945 Období okupace

Německý tlak na Československo vyvrcholil koncem září 1938 a jeho přímým důsledkem bylo podepsání mnichovské dohody, diktující odstoupení tzv. sudetoněmeckého území Německu, kterou prezidentu Benešovi a vládě generála Syrového nezbývalo než přijmout. Obsazování pohraničí německými vojsky v pěti stanovených pásmech proběhlo 1. – 10. října. Většina zábržského okresu (kromě ryze českého Lošticka) spadala právě do 5. pásma. Tyto tragické události vyvolaly vlnu nadšení mezi zábržskými Němci, kteří se ihned začali připravovat na vstup německé armády a převzetí moci.

Zápisy v kronice gymnázia, vedené nyní ředitelem Reinišem den po dni, výstižně dokumentují dramatickou situaci, nejistotu a obavy o další osud ústavu. Ještě 7. a 8. října probíhalo vyučování, avšak následující noci obdržel ředitel zprávu, že má gymnázium evakuovat. V nepřehledné situaci zbývala jen jiskřička naděje, že výuka na gymnáziu zůstane zachována. 10. října dopoledne však byl Zábřeh obsazen německými vojsky a 12. října padl definitivní verdikt o uzavření českého gymnázia. Po krátkých vynucených podzimních prázdninách je 17. října rozhodnuto odevzdat budovu německým orgánům³⁹. Hořce symbolicky byla pak 13. listopadu u gymnázia skácena lípa svobody⁴⁰

Lípa svobody stála mezi Mikulaschovým stavením a budovou gymnázia (dnes ulice 17. listopadu)

a krátce po předání školy do německých rukou byla z foyeru odstraněna pamětní deska padlým v I. světové válce s latinským mottem "Sladké a důstojné je zemřít pro vlast. "

V budově byla 12. prosince zřízena německá střední škola - Oberschule für Jungen. V době otevření měla 5 tříd, ředitelem byl ustanoven Max Hein, který byl pak záhy vystřídán Herrmannem Neierem z Opavy. Další, 6. třída, byla otevřena po prázdninách 1939. Nábor německých žáků zajišťoval tzv. Schulverbund, školní obvod z obcí, které posílaly děti na německé střední školy⁴¹. Změn doznal exteriér budovy - byla přetřena na bēzovo a brzy poté byl zbourán i plot kolem školy, ale také interiér - v roce 1941 byly ve foyeru vyměněny české nápisy, připomínající svěcení budovy, za citáty z Hitlerových projevů. V roce 1942 byla Oberschule zre-

dukována na 4 třídy (s pobočkami 8 tříd) a novým ředitelem se stal Wilhelm Hoffmann. Pro dojíždějící žáky byl zřízen internát v budově již dříve zrušené dívčí měšťanské školy v Krumpachu. V jedné ze tříd byla též otevřena hudební škola (Franz Schubert Musikschule), v níž se vyučovalo především hře na klavír.

Všichni čeští profesoři a většina žáků ústav opustila. Zůstali zde však především studenti nižších ročníků, pro něž přeplněná gymnázia ve vnitrozemí (zvláště Litovel, Olomouc) již neměla místa. Většina z těch, kdo zůstali, nemohla zabrané pohraničí opustit ze sociálních důvodů či neměla ve vnitrozemí potřebné zázemí.

O tom, že Němci k udržení své střední školy české studenty prostě potřebovali (škola se potýkala od počátku s nedostatkem studentů!), svědčí i fakt, že např. ve školním roce 1939/40 bylo v pěti ročnících 102 žáků německé a 75 české národnosti⁴². Dle vzpomínek pamětníků byly vztahy českých a německých studentů víceméně přátelské a také většina učitelů se k Čechům chovala korektně.

Koncem školního roku 1940/41 došlo k jednorázové čistce, kdy byli rodiče českých žáků vyzváni, aby se přihlásili k německé národnosti. Ale snad až na jedinou výjimku všichni odmítli, a tak žáci spolu s vysvědčením obdrželi i dokument (viz vpravo), ve kterém byli vyzváni k dobrovolnému opuštění školy - údajně „... pro nezvládnutí německého vyučovacího jazyka“ – jinak budou vyloučeni. Postupně byli všichni předáni k dispozici pracovnímu úřadu.

Der Regierungspräsident

Großpau, den 25. Juni 1941.

~~II B Nr. 4~~
Bitte bei Antwort und Befolgungen Gefälligkeit anzuzeigen!

An Herrn
Karl P. [REDACTED]
in [REDACTED]
Landwehrstraße 33

Da infolge der mangelhaften Beherrschung der deutschen Unterrichtssprache ein weiteres Fortkommen Ihres Sohnes

Karl P. [REDACTED]
Schüler/der Klasse VII der Oberschule für Jungen in Hohenstadt, auf einer deutschen Höheren Schule nicht erwartet werden kann, empfehle ich Ihnen hiermit auf Grund des Erlasses des Herrn Reichsstatthalters im Sudetengau vom 26. Mai 1941 - I o 4 - Nr. 128/06/0-, Ihren Sohn zum Schluß des laufenden Schuljahres (17. Juli 1941) von der Oberschule für Jungen in Hohenstadt abzumelden.

Falls Sie diesem Rat keinen Gebrauch machen, wird die Entlassung Ihres Sohne erfolgen müssen.

In Vertretung:

[Handwritten signature]

Sa

Studenti vyšších ročníků zábřežského gymnázia se snažili dostudovat ve vnitrozemí - v okleštěné tzv. "druhé republice", pak v protektorátu. Téměř celý osmý ročník tak přešel včetně ředitele Reiniše a profesora Hejného do Litovle (tzv. "zábřežská oktáva"). V Litovli byli přijati přátelsky, jediným omezením zde bohužel byla kapacita zdejší školní budovy. Přesto se však úsilím litovelských pedagogů i spolků pro pomoc uprchlíkům podařilo vybudovat alespoň to nejnutnější zázemí. Žáci byli ubytováni v improvizovaném studentském táboře při dětském domově, ale i v soukromí. Vyučování "zábřežské oktávy", které probíhalo především v odpoledních hodinách, tak mohlo započít 21. listopadu 1938.⁴³

S platností od 1. prosince 1938 byl zemskou školní radou jmenován ředitelem litovelského gymnázia dr. Jaroslav Reiniš. (Snad i tento fakt hovoří o tehdy všeobecně uznávané kvalitě zábřežského gymnázia!) Ten ihned prosadil na svém novém působišti rozsáhlé rekonstrukce a projevoval přirozeně plnou podporu běžencům ze zabraného pohraničí.

Dalším přelomem se pak pochopitelně stal 15. březen 1939 – obsazení zbytku Čech a Moravy a vytvoření protektorátu. Na shromáždění v aule litovelského gymnázia ředitel Reiniš varoval shromážděné profesory i studenty před: „... jakoukoli nerozvážností, která by musela býti bezohledně a co nejpřísněji stíhána, vzpomněl našich národních etností a vybídl žactvo k usilovné práci.“⁴⁵ O tom, že na litovelském gymnáziu bylo

národní uvědomění udržováno i povzbuzováno, svědčí i tyto poznámky ze školní kroniky: např. již 28. března bylo připomenuto výročí J. A. Komenského, počátkem května věnována vzpomínka památce M. R. Štefánika a především byl zdůrazněn význam přenesení ostatků K. H. Máchy na pražský Slavín.

V březnu 1941 byl dán dr. Reiniš na základě vládního nařízení, doplněného nařízením říšského protektora, do předčasné a trvalé výslužby. (Nepohodlným se stal snad i pro svou snahu převést finanční prostředky vázané na účtech bývalého zábřežského gymnázia na gymnázium v Litovli.)⁴⁵

Zábřežská oktáva maturující na litovelském gymnáziu, ročník 1938/39.
 Na tablu je odvážně použit prvorepublikový československý státní znak,
 přestože studenti maturovali již za protektorátu. Zcela vpravo ředitel Reiniš.

*Hilda Taussigová, Věra Roušová, Julie Pěničková, Eliška Suralová, Marie Dvořáková, Vlasta Fojtová, Jarmilla Urbánková, Marie Velclová,
 Jaromír Šedý, Vlastimil Fiala, Josef Homola, Zdenka Hošková, Milan Křížek, Jan Balcárek, Zbyněk Wurst, Lubomír Tunkl,
 Mojmír Netek, Josef Jílek, Michal Mikolov, Karel Jekl, Jaroslav Špunda, Bořivoj Novák, Zdeněk Benýšek, Miroslav Žváček,
 Ladislav Lehár, Ladislav Matějka, Alois Vepřek, Jan Krňávek, Rudolf Šir, Karel Berka, Aleš Ošťádal, Antonín Kouřil.*

Osudy absolventů a studentů zábřežského gymnázia byly za okupace často velmi pohnuté... Jen uvedená třída litovelských maturantů by jistě stála za rozsáhlejší zmínku. Například hned první dívka na tablu – Hilda Taussigová okusila německé koncentrační tábory a brzy po osvobození předčasně zemřela. Za strastiplných okolností se podařilo unik-

nout do zahraničí Milanu Křístkovi, Ladislavu Lehárovi a Antonínu Kouřilovi. Ti se v roce 1945 vrátili hrdě jako důstojníci zahraničního odboje, aby se později za komunistické perzekuce dožili velkého zklamání. Dalšímu maturantovi z této třídy Zdeňku Benýškovi se podařilo na konci války uprchnout z německého vězení. Jako partyzán vítal rok 1945 Zbyněk Wurst. Ve slovenském povstání bojoval Aleš Ošťádal; nelze však postihnout všechny osudy.⁴⁷

Neměli bychom rovněž zapomenout na starší absolventy zábřežského gymnázia zapojené do zahraničního odboje: Karla Lukase, bývalého legionáře a významného účastníka domácího (Obrana národa) a zejména zahraničního odboje. Připomeňme další absolventy z třicátých let - Betty Fröhlichovou - Wordenovou (žije dosud v Kanadě), Vojtěcha Lehára či Vojtěcha Boxana (ten padl v Sýrii).

Nejznámějšími z účastníků zahraničního odboje se stali zřejmě dva absolventi z roku 1933: Jaroslav Odstrčil (padl jako velitel paraskupiny Calcium) a Arnošt Valenta (příslušník 311. bombardovací peruté ve Velké Británii, zastřelen po neúspěšném pokusu o útěk ze zajateckého tábora v Saganu).

Mezi představitele domácího odboje patřili mj. Jaroslav Tůma, organizátor ilegálních odbojových organizací, partyzán Jan Háječek či Vladimír Morávek, pomocník partyzánů a amatérský radista. Všichni tito a mnozí další přinesli národnímu odboji daň nejvyšší.

Obsazení Zábřeha německou armádou 10. října 1938

1945 - 1953 Léta poválečné obnovy

Musel to být povznášející pocit naplněný zároveň radostí a zadostiučiněním, když zatímní správce školy prof. Stanislav Novotný otevíral předválečnou gymnazijní kroniku a na čistou stránku mohl velkými písmeny napsat: „Dne 29. května znovu otevřena budova státního reálného gymnasia.“ Prof. Novotný si však zároveň musel být vědom obtížnosti úkolu, který ho čekal - připravit v co nejkratším čase vše potřebné pro zahájení výuky. Vzhledem ke stavu školní budovy to rozhodně nebyl úkol lehký.

Příchozí totiž již nevívaly všemi obdivované magnólie, zasazené ještě péčí ředitele Kahlika, za okupace zmizel také plot zdobený krásným kováním i nápis ČESKÉ GYMNASIUM umístěný dříve na fasádě. Poničena byla také výzdoba

interiéru, zatřeny fresky ve vestibulu, v aule chyběl obraz symbolizující stavbu gymnázia, chodby i učebny byly zašlé, nábytek sešlý. Škola byla v žalostném stavu. „Je zničeno vše, co se dalo, spáleno, vykradeno. Není tu lavic, poškozeny vodovody, záchody, 140 tabulí okenních vybito ...“⁴⁸

Z vybavení předválečného gymnázia chyběla především rozsáhlá a cenná učitelská knihovna, žákovskou knihovnu, jejíž tituly byly během okupace přechovávány v rodinách studentů, se po opakovaných výzvách v tisku podařilo částečně obnovit. Zachovalo se alespoň vybavení kabinetů a některé sbírky (fyzikální, chemické, dějepisné, zeměpisné, přírodovědné), ovšem cenné pomůcky – např. mikroskopy – byly zničeny. Oloupána byla

dokonce i kůže z tělocvičného náradí! Pouze na úklidu zanedbané budovy pracovalo po dobu čtrnácti dnů asi 20 Němců. „Bylo to dosti nebezpečné,“ poznamenal v kronice prof. Novotný, „neboť mezi vystěhovalci byli i lidé nemocní, takže knihy, které se s nimi dostaly do styku, bylo nutno odstranit. Je nedostatek všeho, nelze desinfikovat. Jen se myje a zametá, aby se zničil obtížný hmyz – blechy.“⁴⁹

Přes všechny potíže se podařilo již měsíc po osvobození - přesně 11. června 1945 - zahájit vyučování ve třech třídách: IV., V. a VIII. Výuka trvala pouze do 12. července, kdy bez vysvědčení a zkoušek postoupili do vyšších tříd žáci IV. a V. ročníku. Oktaváni, mezi nimiž bylo i 15 studentů z reálného gymnázia

O charakteru poválečné výuky i její pozvolné politizaci svědčí hodnocení „ideologického a administrativního kursu pro správce středních škol“, na němž se diskutovalo také o smýšlení studentstva, „které je viněno z reakčních snah (odklon od východu, protože prý se nemotorně nutí do lásky k východu).“⁵⁰ Ani organizace výuky se v těchto bohatýrských dobách neobešla bez zjevných, a ovšem pochopitelných, nedostatků (když např. pololetní vysvědčení na počátku roku 1946 nebylo rozdáno, protože nedošly blankety). V březnu byla po sedmileté přestávce obnovena činnost rodičovského sdružení, které se kromě jiného mělo také podílet na vyhledávání ztracených věcí, jež byly před okupací majetkem gymnázia. Šlo především o hudební nástroje a noty předválečného žákovského orchestru.⁵¹ Školní rok 1945/46 byl zakončen oslavami 50. výročí založení zábřežského gymnázia, jejichž součástí se stalo i slavnostní znovuoživení

pamětní desky padlým v I. světové válce ve foyeru školy.⁵² Čistý zisk z oslav byl použit na financování exkurzí, obnovu profesorské knihovny a také položení parket v aule.

O prázdninách totiž pokračovaly, tentokrát za vydatné pomoci žáků, další úpravy školního interiéru. Zvýšení počtu žáků si vyžádalo přípravu a vybavení dalších učeben - dokonce bylo použito části „naturálního bytu“, kde byla zřízena jedna třída. Opravovala se i tělocvična, budova byla vymalována a s použitím speciálně upraveného žebříku prodloužené délky zasklena i poslední rozbitá okna! Uvažovalo se rovněž o rozšíření školního hřiště, a to o pozemek tzv. Mikulášova stavení, které stálo v těsné blízkosti školy a které gymnázium „po těžkých bojích“ právě v této době získalo.

Ve školním roce 1946/47 se na gymnáziu objevuje do té doby zcela neznámá studijní aktivita - brigády na pomoc zemědělství. První se uskutečnila v říjnu 1946

v Tatenici, později se pracovalo v Krasíkově, na Březné, v Hynčíně. Tyto brigádnické pobyty se staly pro tehdejší studenty nezapomenutelnými nejen pro mnohdy nezvyklé ubytovací podmínky, ale zejména pro nenapodobitelnou atmosféru, spontánně vytvářenou improvizovanými hudebními výstupy, zpěvem, tancem a někdy také studentskou recesí či nezbednostmi. Je však potřebné poznamenat, že hudba a zpěv nebyly tehdy na zábřežském gymnáziu pouze záležitostmi brigádníků. Již koncem roku 1945 se zde zásluhou profesorů Žváčka a Novotného začíná formovat nejprve smyčcový a poté i dechový orchestr a třicetičlenný smíšený pěvecký sbor. Tyto soubory pak šířily dobré jméno gymnázia řadou vystoupení v širokém okolí, organizováním obnovených studentských majáles, ale také úspěšnou reprezentací v celostátním kole soutěže tvořivosti mládeže nebo na předšletových tělovýchovných slavnostech v Praze v červnu 1947.

Toto období úspěšné poválečné obnovy školy bylo

výrazně narušeno počátkem roku 1948 společenskými přeměnami souvisejícími s tzv. únorovým vítězstvím pracujícího lidu. Ten - silou okresního akčního výboru Národní fronty - poslal některé profesory zábřežského gymnázia „na dovolenou“ (Miroslav Žváček, Alena Andělová - Taussigová), některé nechal přeložit - vesměs pro „záporný postoj k lid. dem. smýšlení a nevhodné vyjadřování o dnešním zřízení před studentstvem“ či příslušnost k „reakční“ politické straně.⁵³ Tak se stalo, že profesor náboženství dr. Vojtěch Martinů - označený cejchem jezuitů - musel odejít na bohoslovecké učiliště do Litoměřic, RNDr. Ladislav Švábenský, ač mu nemělo být povoleno nadále vyučovat na kterékoliv střední škole, byl nakonec přeložen na gymnázium do Uničova, profesoru Václavu Olžbutovi bylo „umožněno“ dovést oktávány k maturitě a poté byl poslán do Holešova. Prof. Arnošt Kundra byl přeložen do Hodonína, aby pak alespoň o nedělích dojížděl za čtyřčlen-

nou rodinou zpět do Zábřeha.⁵⁴ Působení těchto věsměs zkušených a mezi studenty velmi oblíbených profesorů bylo postupně „nahrazováno“ například oficiálními projevy - školní rozhlas vysílá v březnu projev ministra školství Nejedlého, v květnu projev předsedy vlády Gottwalda, jeho náměstka Zápotockého i ministra Erbana.

Také nový školní rok je zahájen sérií projevů - mluví předseda okresního národního výboru, zástupci Svazu české mládeže, rodičovského sdružení... Ještě předtím, 11. května 1948, odevzdal do- savadní správce Stanislav Novotný řízení ústavu dr. Svatopluku Cenkovi, který byl jmenován novým ředitelem školy.⁵⁵

STÁTNI REÁLNÉ GYMNASIUM ZÁBŘEH

TELEFON 485 - PS č. 128.137

C. j. 779/48.

K. číslo 0.

Počet příloh: 0.

V Zábřehu, dne 9/8.1948.

Ref.: B.

Zrušení ustanovení výpomocnou učitelkou.

Zábřeh - Sokolská 28.

Zemská školní rada v Brně nám oznámila čj.R -38/9 ai 1948 z 2/8. 1948, že podle přípisu okr.akčního výboru N F v Zábřehu ze dne 15/4. 1948 číslo 686 a 660 - F-48, doplňuje svůj výnos ze dne 13.3.1948 čj.R-38/7 ai 1948 v tom smyslu, že zrušuje Vaše ustanovení výpomocnou učitelkou dnem 3.března 1948 z důvodů služebních .

O tom Vás uvědomujeme a oznamujeme totéž okresnímu úřadu ochrany práce.

St. Novotný
zat. správce.

OKRESNÍ AKČNÍ VÝBOR NF
V ZÁBŘEZE NA MORAVĚ.

V Zábřeze dne 3.3.1949.

Č. j. Pres-F-49.

Krajský akční výbor NF

v O l o m o u c i .

Vec: Dr.Vojtěch Martinů, prof.nábož., t.č. v Litoměřicích.

Zasíláme Vám na Vaši telefonickou žádost charakteristiku
shora jmenovaného:

Jmenovaný byl prof.nábož.na st.reál.gymnásiu v Zábřeze až
do února min.roku. Jeho chování před únorem bylo k lid.dem.
zřízení zcela záporné, což se projevovalo hlavně tím, že na př.
po hodinách obč.nauky /přednášel prof.Novotný soc.dem./, svolal
si na večer háky do Charity a tam úplně vyvracel to, co bylo před-
nášeno v hodinách obč.nauky ve škole.

Byl ideovým vedoucím odboru mládeže ČSL, štvál proti SČM a
všemu co mělo pokrokový ráz. Jeho vliv se ukázal také na gymnásiu,
kdy bylo hlasováno pro t.zv. Svaz středoškol.studenstva /nár.soc.
a lid.org.mládeže/ a celé gymnásium hlasovalo jednotně proti SČM.
Podle našeho názoru jeho chování připomíná chování jezuity.

za

Prosazování „jednotného světonázoru“ vedlo brzy k vyhlášení jednotné školské soustavy, kde nyní již pouze čtyřleté gymnázium představovalo jediný typ střední všeobecně vzdělávací školy III. stupně. Ve školním roce 1948/49 přešli žáci prvních tří ročníků gymnázia do střední školy (II. stupně) a v následujícím roce bylo již celé nižší gymnázium zrušeno.⁵⁶ Změně struktury odpovídaly i změny

obsahu výchovně vzdělávací soustavy. Nové učební plány a osnovy zdůrazňovaly především političnost školy a její těsné spojení se životem, jež se ovšem mělo dít „výlučně z hlediska vědeckého světového názoru“.⁵⁷ Doba „revolučních“ přeměn se na zábřežském gymnásiu projevovала rovněž v kádrové oblasti. Škola se ještě nedokázala plně vyrovnat s pounorovými kádrovými

změnami, když došlo ke změně další - tentokrát ve funkci ředitele. Ústav opustil PhDr. Svatopluk Cenek, který byl v roce 1950 vystřídán prof. Marií Votavovou.

Problémy kádrového, ale i materiálního zabezpečení provozu školy byly v tomto období často překonávány pracovním nadšením a iniciativami, jež vyrůstaly z celospolečenského klimatu budovatelského období. Na škole se tak začala rozvíjet socialistická soutěž ve sběru papíru, později také v udržování pořádku a čistoty. Ke zlepšení prospěchu slabších žáků byly vytvářeny tzv. žakovské úderky, ve kterých bylo zapojeno až 50% (!?) z celkového počtu žáků. Postupně také došlo k založení školní skupiny Českého svazu mládeže, která sice rozvíjela především společensky prospěšnou brigádnickou činnost, ale jejíž funkcionáři dokázali mnohdy také zkomplikovat cestu svých spolužáků za vysokoškolským studiem či titulem.⁵⁸

J 1953 - 1968 Jedenáctiletka

Sotva však mohl být nový školský zákon uveden v život, došlo v roce 1953 k další změně – byla zrušena gymnázia a vznikla nová struktura jedenáctiletých středních škol, v nichž byly výběrové ročníky zredukovány na tři a tvořily tak 9. - 11. ročník školy.

Vzhledem k tomu, že šlo o značně razantní zásah do zažitých forem, nastala při realizaci nového systému záhy řada problémů.

Gigant s jedenácti ročníky a třemi stupni si totiž vyžádal soustředění do té doby nevídáného počtu žáků i vytvoření velkého a nesourodého pedagogického kolektivu nové školy.

V čele JSŠ stála dosavadní ředitelka gymnázia Marie Votavová. Učitelství kolektiv v padesátých letech byl velmi rozsáhlý (v roce 1953 40 členů), ve škole bylo na třech vzdělávacích stupních 20 - 30 tříd se zhruba třičtvrttisícovkou žáků

(z toho na 3. stupni studovalo kolem 200 žáků).⁵⁹

Vznik tohoto školského komplexu také vyžadoval novou budovu s odpovídajícími prostory. Proto byla jedenáctiletka umístěna do budovy ve Školské ul. 11, kde až doposud působily školy dvě: chlapecká a dívčí střední škola (tj. nižší, 2. stupeň základního vzdělávání).

V budově, kterou gymnázium opustilo, byla umístěna II. osmiletá střední škola.⁶⁰ Skutečnost, že JSŠ získala tak rozlehlou budovu, by mohla budit dojem, že tak bylo rychle odstraněno nebezpečí nedostatku výukových prostor. Opak však byl pravdou. Již od listopadu téhož roku v budově jedenáctiletky přibýly navíc dvě třídy vyšší průmyslové školy automobilní a následujícího roku se škola musela uskrovnit ještě víc, neboť sem byla dle rozhodnutí zábřežského ONV do tří místností umístěna dokonce IV.

mateřská škola. Věkový rozdíl mezi nejmladším a nejstarším návštěvníkem školy tak činil i více než 15 let!

Brzy narostly problémy s učebnami natolik, že bylo nutno zavést střídavé vyučování.⁶¹ Tato prostorová tíseň trvala na škole až do roku 1959, kdy se postupně do vlastních budov odstěhovaly třídy průmyslovky i škola mateřská. Nastaly ovšem nové potíže s výukovými prostorami, neboť usnesením ÚV KSČ o „těsném spojení školy se životem“ z roku 1959 byl na jedenáctiletky zaveden nový předmět - základy výroby, pro který bylo nutno zajistit dílny a vybavit je odpovídajícím zařízením. Studenti se pak na praxích učili odborně zemetat výrobní haly zábřežských znárodněných podniků ...

Pro padesátá léta je též charakteristický vznik a všestranná podpora celé řady nových zájmových kroužků.

Jejich akce byly ale organizovány většinou na nedělní dopoledne – škola se tak snažila snižovat počty žáků, kteří navštěvovali bohoslužby; i tato forma cíleně směřovala k výchově žáků v duchu požadovaného jednotného světového názoru. ZO KSČ školy rozeslala na všechny závody, ve kterých pracovali rodiče žáků navštěvujících náboženství, dopisy, v nichž je žádala o pomoc při jejich přesvědčování.⁶²

Postupem času bylo zjevné, že nově vytvořený velký komplex JSŠ byl sice „jednotný“, avšak zdaleka ne tak funkční, jak se očekávalo. Zákonem č. 186 z roku 1960 byla tedy československá školská soustava uspořádána opět nově. Dosaavadní jedenáctiletky byly rozděleny na základní devítiletou školu a tříletou střední všeobecně vzdělávací školu (SVVŠ). Zábřežská jedenáctiletka byla definitivně rozdělena až počínaje školním rokem 1964 - 65. Ředitelkou SVVŠ zůstala Marie Votavová. Zmíněná reforma ustanovila

SVVŠ jako typ tříleté střední školy, která „poskytuje úplné střední všeobecné a polytechnické vzdělání a základy odborného vzdělání pro práci v některém odvětví národního hospodářství a kultury a připravuje žáky pro vstup na vysoké školy“.⁶³ Obsah výchovně vzdělávací činnosti se tedy stále nesl v duchu již zmíněné koncepce z roku 1959.

Polytechnická složka výchovy tak byla postavena na roveň ostatním složkám, přestože šlo o školu všeobecně vzdělávací, a školský zákon z roku 1960 tak paradoxně dával absolventům středních odborných škol větší možnosti přechodu na vysoké školy.

Existence dvou škol pod jednou střechou postupně přinášela stále narůstající problémy. Proto po dostavbě nového objektu II. ZDŠ, která dosud obývala budovu bývalého gymnázia, bylo v roce 1966 SVVŠ umožněno vrátit se do původních prostor. Tehdy již pětadesátiletá budova prošla v období, kdy sloužila základnímu školství, řadou rekonstrukcí, které však

příliš nevyhovovaly staronovým potřebám. Ihned po převzetí budovy tak začala další etapa adaptačních prací, která byla dovršena úpravou nového objektu v těsném sousedství, kde byla zřízena školní jídelna a služební byty.⁶⁴

P 1968-1992 Proměny posledních desetiletí

Další mezník ve vývoji středního školství tvoří rok 1968, kdy byl v prosinci přijat nový zákon o gymnáziích. Tímto zákonem byl škole navrácen staronový název „gymnasium“ a současně došlo k prodloužení dosavadního tříletého studia na čtyřleté. Gymnaziální vzdělávání bylo již od prvního ročníku větveno na humanitní a přírodovědné. Na zábřežském gymnáziu byla udržována struktura dvou až tří tříd v ročníku, v 70. letech postupně narůstal počet přírodovědně orientovaných tříd, což opět souviselo s prosazováním již dříve zmíněné tendence sblížení odborných škol a gymnázií.⁶⁵

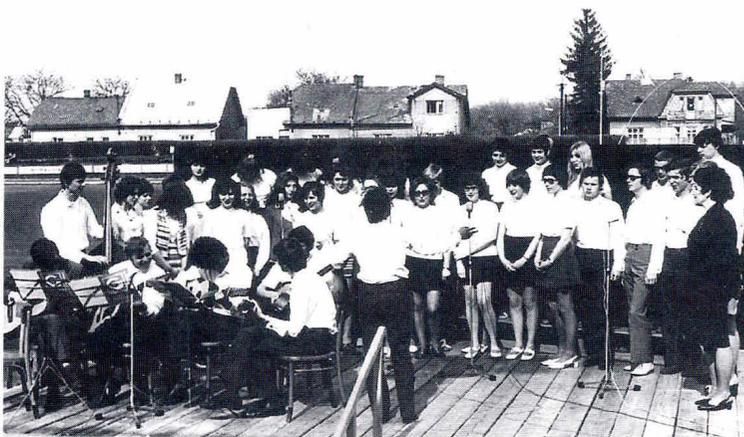
Gymnázium si však přesto zachovávalo statut významného kulturního činitele ve městě, jak se o to snažili žáci i profesori školy. Ve škole se úspěšně rozvíjela činnost dramatického souboru malých jevištních forem a aktivní byl i hudební kroužek. Velice slibně se též rodila literární skupina, v jejímž čele stál talentovaný student Pavel Taussig, jehož mikropovídky byly otiskovány v časopise mladých MY a dokonce vysílány v Čs. rozhlase.⁶⁶ Z iniciativy této skupiny vzešel také návrh na vydávání školního časopisu, který začal vycházet počátkem školního roku 1967-68 pod názvem Spiritus scholae. V duchu posrpnové „normalizace“ bylo však jeho vydávání brzy zastaveno. Od ledna 1971 vychází nový časopis Echo, hodnocen již jako „literárně i ideově velmi zdařilý“.⁶⁷ Veškerou kontrolu nad zájmovou a mimoškolní činností pak převzala organizace SSM, která brzy dosáhla téměř stoprocentní organizovanosti žáků školy.

Počátkem 70. let došlo také k některým personálním změnám a postupnému omlazení sboru. Dosavadní ředitelku Votavovou nahradil od 1. září 1970 ve funkci František Zita.

Ze školní kroniky...

První rok 1975-76 probíhal ve znamení významných politických událostí, a to XXV sjezdu KSSS a XV sjezdu KSČ. Žáci a profesori se účastnili individuálních i kolektivních výprav na půdu školy, RDH, SSM a SČSP, které byly splatny a mnohdy i překročny. V jejich plnění posléze škola evoluci v době průběhu XV. sjezdu. Vzpomněli jsme i ostatních významných výprav roku: 55. výročí založení KSČ, 106. výročí narození V. I. Lenina a 31. výročí osvobození naší vlasti. K 55. výročí založení KSČ přidala národní posádka VÚ 1571 dramatické pásmo, ve kterém spolupůsobili dvě naše skupiny. Tento program rozšířil v polidním armádním kole umělecké tvořivosti.

Školní rok 1971-72 započal ve znamení oslav 75. výročí založení gymnázia. Hodnotný almanach, připravený k tomuto významnému jubileu, přinesl komplexní pohled do dávné historie i současnosti ústavu. Připraveny byly také pamětní grafické listy a příležitostné razítka. Oslavy proběhly ve dnech 24. - 26. září. Bohatého společenského a kulturního programu se zúčastnili i dva absolventi z vůbec první třídy gymnázia, která byla otevřena v roce 1896 a jejíž žáci maturovali v roce 1904: Břetislav Indra a Jan Wiedermann. V závěru oslav byla ve školním vestibulu odhalena pamětní deska obětem okupace a druhé světové války z řad studentů gymnázia.

Vystoupení studentského souboru v rámci oslav 75. výročí založení školy

V roce 1976 byla schválena nová školská koncepce, vycházející z desetileté povinné školní docházky. (8 ročníků ZŠ, zbylé ročníky mohli žáci absolvovat na dvou či tříletých učňovských zařízeních, středních odborných a uměleckých školách nebo gymnáziích.)

Na gymnáziu začali být přijímáni absolventi 8. tříd dosavadních ZDŠ, čímž docházelo k postupnému omlazení

žactva. Tzv. nová koncepce obnášela především obsahovou přestavbu výchovně - vzdělávací soustavy: v případě gymnázií přechod k polytechnické výuce, což znamenalo prosazení dlouhodobé tendence sblížení odborných škol a gymnázií. Smyslem této dvojkolejnosti gymnaziálního studia měla být jednak dostatečná připravenost studentů ke studiu na vysokých školách, jednak možnost uplatnit se po studiu v náročnějších dělnických profesích!

Na gymnáziu došlo k postupnému nárůstu přírodovědně orientovaných tříd a ve šk. roce 1980 - 81 byl zaveden nový předmět - základy výroby a odborné přípravy (ZVOP), jehož výuka byla spolu s výukou odborných předmětů zabezpečována především externími učiteli - odborníky z praxe. S tímto trendem souviselo dovybavení některých laboratoří a odborných učeben pro výuku fyziky, matematiky, deskriptivní geometrie a technického kreslení. V zájmu co největšího „sepětí školy se životem“ se staly neodmyslitelnou součástí výuky exkurze do různých provozů a zejména čtrnáctidenní praxe studentů II.ročníku, které studenti - přiřazovaní asi do 15 podniků v Zábřeze a okolí - mnohdy považovali za příjemné zpestření výuky. Ve školní kronice je několikrát zdůrazněno, že během praxí „se nevyskytly problémy závažného charakteru“, ve šk. roce 1987 - 88 pak byla pracovní morálka studentů hodnocena dokonce jako velmi dobrá: „... naše gymnázium bylo vyhodnoceno jako nejlepší v kraji a obdrželo čestné uznání Rady severomoravského KNV v Ostravě a peněžitou odměnu.“⁶⁸

Přibližně v tomtéž období se však ve školní kronice objevuje nepříznivé hodnocení žakovského prospěchu, kdy např. ve šk. roce 1982 - 83 žádná třída kromě IV. ročníku nedosáhla průměru nižšího než 2,0. „Mezi žáky druhých a letošních prvních tříd byli přijati i takoví, kteří zřejmě nepatřili na základních školách k nejlepším... Je třeba přiznat, že všeobecný trend k průměrnosti lze zaznamenat i v průběhu školních kol soutěží na našem gymnáziu. Ani

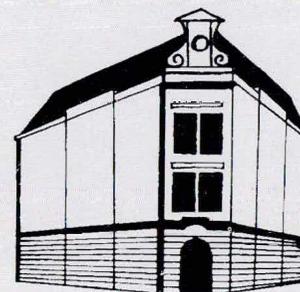
jeden z vítězů školního kola nezasáhl výrazně do výsledků okresních soutěží.⁶⁹ Tento pokles úrovně lze snad přičíst postupnému nárůstu počtu žactva, kdy v desetiletí 1974 - 1984 se gymnázium „rozrostlo“ z 8 na 12 tříd a kdy 40 žáků ve třídě nebylo žádnou zvláštností.

Zvýšením počtu studentů došlo také k vyčerpání prostorových rezerv školy, takže ve šk. roce 1986 - 87 se uskutečnilo první jednání o realizaci přístavby v ulici 28. října. Ještě předtím byla provedena generální přestavba tělocvičny, v níž byla vyměněna ještě původní podlaha, zřízena nářadovna a sklad sportovních potřeb (1976 - 78), dále byla provedena výměna oken (1977 - 78) a dveří, chodby byly proměněny obložením, došlo také k adaptaci sborovny, žákovské knihovny a některých učeben (1980 - 82). Na těchto změnách školního interiéru se podíleli rovněž studenti, kteří při této příležitosti brigádnicky odpracovali celkem 270 hodin.⁷⁰

Brigádnické činnosti studentů byla v 70. a 80. letech věnována na škole mimořádná pozornost. Brzy po zahájení školního roku jezdili studenti II. a III. ročníku na čtrnáctidenní brigádnickou výpomoc při sběru brambor (zejména do JZD Horal Jedlí). Brigádnicky se o sobotách uklízela škola a její okolí, městská zeleň, vysazovaly se lesní stromky, sbíralo kamení, uklízel sníh nebo se pomáhalo na stavbách - např. na stavbě zábřežského motelu. Rekordním rokem v ohledu počtu nasbíraných košů během „bramborové“ brigády se stal r. 1979, kdy bylo za mimořádně teplého počasí nasbíráno 6 706 q brambor. Socialistický svaz mládeže organizoval rovněž svazáckou letní aktivitu, kdy studenti kolektivně pracovali v podnicích nebo jako vedoucí na prázdninových pionýrských táborech. Např. v roce 1980 odpracovali gymnazisté během této prázdninové výpomoci 17 000 hodin, což „vyneslo“ školní organizaci SSM čestné uznání od okresního výboru svazácké organizace.⁷¹

Je však třeba konstatovat, že vedle dobrovolně povinných činností, nalinkovaných organizacemi KSČ, SSM a SČSP, kdy prakticky 100 % studentů odebíralo sovětské časopisy nebo patřilo mezi členy Klubu mladých přátel sovětského filmu a kdy byli profesori nuceni přijímat např. individuální závazky na počest 60. výročí založení KSČ, se na gymnáziu zásluhou některých profesorů objevily v 70. a 80. letech aktivity, které umožnily jejich svěřencům prezentovat se v řadě kroužků, souborů či v mnohých sportovních soutěžích. V první řadě je nutné připomenout hudební a pěvecký soubor vedený dlouhá léta prof. Dagmar Vránkovou, dramatický a recitační kroužek prof. Vojtěcha Pláničky, několik hudebních skupin, které v této době na škole působily (Togy, City ad.), kroužky jazz-gymnastiky ap. V oblasti sportu patřily mezi oblíbené akce, při nichž se podíleli na organizaci i samotní studenti, mezi třídní turnaje v košíkové, nohejbalu, odbíjené a kopané. Populární byly rovněž studentské diskotékové hrátky s kulturním programem a tradiční velikonoční pochod, jehož pořadatelství bylo do poloviny 80. let výsadou jedné ze tříd IV. ročníku.⁷²

Díky bezpočtu soutěží a olympiád se na škole ukázaly i výrazné talenty. V oblasti jazykové, recitační či literární k nim patřili zejména M. Najmanová, M. Kirchnerová, L. Dajčová, M. Kouřilová, J. Běliková nebo P. Kotrle, v přírodovědných předmětech např. F. Mrázek - vítěz krajského kola chemické olympiády. K nejvýraznějším úspěchům zábřežských studentů v období 70. a 80. let patřilo opakovaně získané I. místo v celostátním kole Malé společenské maturity (M. Nýdecká, R. Minářová, K. Konečný, P. Kvapil) a dvojnásobné vítězství zdravotnického družstva ČSČK v krajském kole závodu mladých zdravotníků (E. Bílková, B. Hošková, B. Drábková aj.). Rovněž ve sportovní oblasti dosáhli studenti zábřežského gymnázia často na stupně vítězů - úspěchy přivázeli zejména reprezentanti v lehké atletice (I. Bartošek,

**CŠV SSM &
ZO SSM 4.B
GYMNÁZIUM
Z Á B Ř E H
POŘÁDAJÍ**

11. ročník dálkového pochodu

VELIKONOČNÍ PADEŠÁTKA

za 12 hodin

START V PÁTEK 13.4.'79

VE 20.⁰⁰

OD BUDOVY ŠKOLY.

V SOBOTU

8. dubna se v SK ROH NHKG Zábřeh uskutečnila okresní přehlídka rockových skupin pod heslem STOP AIDS. Vítězek koncertu bude věnován nadaci pro boj s AIDS. Akce, jejímiž pořadateli byli SK ROH NHKG Zábřeh, ZO SSM zábřezského gymnázia pod záštitou OOR Šumperk, se setkala s úspěchem. Účinkovalo celkem 13 rockových skupin + host B. G. Nova.

NAŠE SLOVO - 5.4.1989

"STOP AIDS!"

Oprávněné obavy z šíření vřvy HIV nadělaly už našim zdravotníkům nejednu vrásku na čele. Z toho důvodu také vznikla příspěvková nadace pro boj s AIDS, protože diagnostika a léčba této nebezpečné choroby nejsou právě levnou záležitostí.

Na základě těchto skutečností se rozhodli svazáci z gymnázia v Zábřehu na Moravě uspořádat koncertní přehlídku rockových skupin okresu Šumperk pod heslem „STOP AIDS“, jejíž vítězka bude zaslána jako příspěvek do zmíněné nadace. Mladým organizátorům vedených profesorkou Magdalenou Bušovou vyšla ochotně vstříc Okresní odborová rada v Šumperku a Spojený klub NHKG v Zábřehu, kde se 8. dubna ve 14 hodin koncert uskuteční. Pomocí při nelehké organizaci akce také přispěli pracovníci odboru kultury ONV a Okresního kulturního střediska v Šumperku. Organizační práce je dost, protože souběžně s koncertem bude probíhat beseda se sexuologem. Na pódiu se vystřídá takřka patnáct rockových skupin – OMIKRON, EXPORT, PROTON, GENERACE, mimožánrový host Blend Grass Nova... ostatně přijďte a uvidíte!

Blahopřejeme

● Zdravotní družině mladých ČSČK z gymnázia v Zábřehu, vedené Ivou Jezerskou, se v krajské soutěži zdravotních družin podařilo ve středu 31. května v Litovli obhájit loňské vítězství.

L. Žák, O. Dostál, V. a R. Hoplíčkovi, V. Bartásek, P. Brzobohatý, J. Štolfová, J. Šemberová), košíkové (S. Lachnit, S. Vykydal, A. Kapl), stolním tenise (J. Šatánek) nebo v závodu branné všestrannosti (1. místo v kraji - J. Hajtmár, T. Paclík, P. Hošek, P. Kolář). Na gymnázium vyrostlo v těchto letech mnoho dalších sportovně všestranně zaměřených studentů, jejichž úplný výčet není na stránkách tohoto almanachu možný.

Výrazným mezníkem, který se odrazil v životě gymnázia především z hlediska změn v koncepci školy, byla tzv. sametová revoluce. Reakce na listopadové události r. 1989 nebyla, podobně jako na většině škol, ze strany pedagogických pracovníků jednoznačná. To se projevilo zejména během bouřlivé diskuze těsně po 17. listopadu, již se zúčastnilo také několik aktivistů z pražských vysokých škol. Většina profesorů i studentů školy se však 27. 11. zúčastnila manifestační generální stávky a studenti sami pak v lednu 1990 zorganizovali působivou pietní vzpomínku u příležitosti výročí upálení Jana Palacha. Mnohé třídní kolektivy tehdy demonstrativně odevzdaly průkazy SSM a tato organizace – podobně jako ZO KSČ - přestala na škole de facto existovat. Na základě vyjádření důvěry i pozdější volby členů

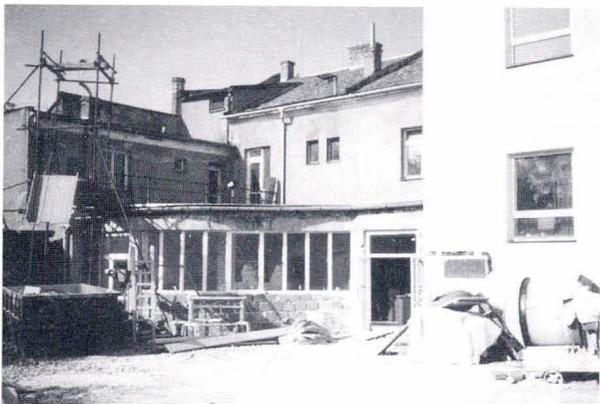
pedagogického sboru zůstal ve funkci ředitele dr. Pavel Procházka, který na škole působil od r. 1988.

Ještě ve školním roce 1989 - 90 došlo ke koncepčním změnám ve výuce cizích jazyků, kdy si studenti (jako na jednom z prvních gymnázií v kraji) mohli zvolit místo povinné výuky ruštiny výuku angličtiny, němčiny a po mnoha letech i francouzštiny. Během roku byla rozhodnutím ministerstva školství zrušena odborná praxe studentů a od září 1990 výuka ZVOP i výuka odborných předmětů, zrušeny byly rovněž tzv. branné kurzy studentů III. ročníku.

Poslední branný kurz

Předmětem několika vzrušených jednání mezi zástupci gymnázia, řediteli zábřežských základních škol a zástupci místního Občanského fóra se stala otázka zavedení osmiletého gymnázia. Zejména díky nekompromisnímu požadavku OF a města došlo po mnoha diskuzích k otevření dvou tříd primánů. První primy v šumperském okrese byly ještě ve šk. roce 1990 - 91 otevřeny z kapacitních důvodů na IV. ZŠ v Zábřehu, kde byla výuka hlavních předmětů zajišťována pedagogy z gymnázia, a na II. ZŠ v Mohelnici jako součást našeho gymnázia. Na jaře 1990 se rovněž rozběhly dlouho očekávané stavební práce na nástavbě přízemního křídla budovy v ulici 28. října a opravě fasády, která byla z větší části dokončena k 1. září 1991.⁷³

Ve šk. roce 1991 - 92 došlo ke změnám ve vedení školy. Na základě výsledků konkurzního řízení převzal od 1. února 1992 řízení gymnázia dosavadní profesor matematiky a deskriptivní geometrie a dlouholetý výchovný poradce Karel Berka. Nástup nového ředitele do funkce znamenal systematické zavádění nové koncepce víceletého gymnázia, která - při vnitřním členění na nižší a vyšší gymnázium - představovala postupný přechod na 24 tříd a zavedení systému postupových testů při výstupu z nižšího na vyšší gymnázium. Došlo rovněž k dokončení generální opravy střechy a fasády historické části budovy, přestavbě školní stravovny (viz foto), vybudování učitelských bytů a školního hřiště s umělým povrchem.

Cílem těchto aktivit i nadále zůstává vytvořit optimální podmínky pro kvalitní výuku a výchovu tvořivých a samostatně myslících individualit, jež budou co nejlépe připraveny ke studiu na vysokých školách.

Poznámky

1. Pozor, 1892, č. 40, 9. 4.
2. Tamtéž, 1892, č. 88, 6.8.
3. Tamtéž, 1892, č. 97, 30.8.
4. Olomoucký Pozor, 1895, č. 17, 7.2.
Tamtéž, 1895, č. 12, 26.1.
5. Od agitačního výboru převzala GMZ částku 11 230 zl.
6. Olomoucký Pozor, 1895, č. 91, 6.8.
7. Hermann Brass (1855 - 1938) - ve své době všeobecně uznávaný samovládce zábřežských Němců, člen panské sněmovny a od r. 1909 šéf barvírny a přádelny na bavlnu založené v r. 1860 jeho otcem. Známý germanizátor, který proslul zejména náruživostí zakládat německé školy a posílat do nich (mnohdy pod ekonomickým nátlakem) české děti. Jeho protičeská politika dostoupila vrcholu v období bojů o stavbu budovy českého gymnázia. (Almanach českého lidu na severní Moravě. Uspořádal Josef Filip. Zábřeh 1914, s. 6 - 10)
8. Almanach českého lidu..., c.d., s. 21.
9. Moravský sever, 1901, č. 17, 26.7.
10. Moravský sever, 1908, č. 4, 17.1.
Na přelomu let 1900-1901 poskytl členky Zory nemajetným studentům (kromě finanční podpory) měsíčně 312 obědů! (Moravský sever, 1901, č.3, 18.1.)
11. Olomoucký Pozor, 1898, č. 49, 28.4.
12. Ve "staré" gymnazijní budově hrály členky Zory ještě 4. června 1899 divadelní představení J. Mjasnického Zajíc. Státní okresní archiv Šumperk, archiv města Zábřeha, C - XX - I (české spolky 1893 - 1938)
13. Kronika ústavu. České gymnázium Zábřeh (1896 - 1908), nestr. Dále jen Kronika ústavu I.
14. Také např. v sokolské kronice je dokazována velkolepost této akce: "Byla to snad poslední slavnost, kde se všechny strany, třídy i vrstvy severomoravského obyvatelstva sešly na zábřežské púdě k velkolepému projevu národnímu a přivedly do Brassova města českého lidstva, že ho tolik Zábřeh nikdy ani neviděl." (Kronika tělovýchovné jednoty Sokol v Zábřeze, I, 1895 - 1914, s. 51) Atmosféru příprav a průběhu slavnosti dokumentuje též skutečnost, že obyvatelé města budily již před 5. hodinou ranní výstřely z hmoždířů a ulicemi pak pochodovala dubická dechová kapela a vyhrávala budiček! (Tamtéž)
15. Kronika spolku Metoděj, 1892 - 1910, nestr.
16. Moravský sever, 1902, č. 3, 17.1.
Učitelská knihovna tehdy čítala 5 355 a žakovská knihovna 1 196 svazků!
Knihovna učebnic pro chudé žáky evidovala 1 317 svazků. (Moravský sever, 1903, č. 43, 16.10.)
17. Zábřeh v minulosti a přítomnosti. Red. Josef Hubálek. Zábřeh 1959, s. 85 - 86
18. Kronika ústavu I, šk. rok 1907-08
19. Věstník Národní jednoty v Olomouci, 1908, č. 1 - 2, s. 17 - 18.
Dr. Kahlík byl původně pohřben na hřbitově u kostela sv. Barbory, po jeho zrušení byly ostatky prvního ředitele zábřežského gymnázia převezeny na nynější městský hřbitov. (Podle záznamů Emy Sittové, nar. 1882, dochovaných ve farní kronice)
20. Čítárna byla otevřena ve středu a v sobotu odpoledne a v neděli. (Kronika ústavu I, šk. rok 1907-1908)
21. Bliže viz Kapusta, Jan: Zábřežská léta Václava Kálíka. Knihovnička Severní Moravy, sv. 15. Šumperk 1972, 43 s.
Týž: Za Stanislavem Adamem. Severní Morava, sv. 28. Šumperk 1974, s. 70 - 72.
Týž: Zemřel K. B. Jiráček. Severní Morava, sv. 23. Šumperk 1972, s. 73 - 75.
Hub, Bohuslav: O našich hudebnících. In: 75 let gymnasia v Zábřeze. Zábřeh 1971, s. 37 - 41.
Na hudební tradice zábřežského gymnázia
22. Bliže viz David, Zdeněk: O založení hudební tradice zábřežského gymnázia. Průvodce kulturou Zábřeha, 1988, duben, s. 6 - 7.
23. Moravský sever, 1914, č. 44, 23.10.
24. Tamtéž, 1921, č. 38, 2.9.
25. SOKA Šumperk, fond Gymnázium Zábřeh. Kronika ústavu II, 1908-1948, nestránkováno (dále jen Kronika ústavu II), šk. rok 1915 - 1916.
26. Moravský sever, č.38, 2.9.1921, s.1.
27. Kronika tělocvičné jednoty Sokol v Zábřeze, II, 1914-1925, s.4. V držení spolku.
28. Kronika ústavu II, šk. rok 1917-18.
29. Národní výbor, který přebíral v Zábřehu 29. října 1918 moc, byl ustaven v září téhož roku z iniciativy ředitele Dvořáka. L. Fiala přebíral do českých rukou místní poštu a K. Zmatlík soud.
30. Poněkud kuriózně dnes působí pokusy mladého profesora Bohumíra Popeláče, podějšího faráře českobratrské církve, o zavedení abstinčního kroužku. Lze jen stěží odhadovat, jakou odezvu měla jeho snaha na poč. 20. stol.
31. Moravský sever, 1918, č. 49, 23.11.
32. Kronika ústavu II, 1923 - 24.
33. Tamtéž.
34. Bliže viz Rabenseifner, František: Rudolf Dvořák, druhý ředitel gymnázia. Průvodce kulturou Zábřeha, 1971, červen, s. 10-11.
David, Zdeněk: Před 70 lety zemřel „historik Moravy“ Rudolf Dvořák. Průvodce kulturou Zábřeha (dále jen PKZ), 1989, únor, s. 8.
35. Bliže viz Hudec, Čestmír: O třetím řediteli našeho gymnázia. PKZ, 1971, duben, s. 10.

36. Ještě před Jaroslavem Reinišem působil v letech 1926 - 1929 ve funkci ředitele Jan Kučera, „ale osobnost, jakou byl Zábřeh zvyklý vidět v ředitelích gymnázia, v něm město nezískalo, neboť trpěl rozrušeností nervů, proto jeho chování bylo často dosti výstřední.“ (Pamětní kniha města Zábřeha, I, 1913 - 1943, s. 397 - 398). Mezi sborem a ředitelem, který často absentoval kvůli zdravotní dovolené, docházelo ke sporům a nakonec již v srpnu 1928 požádal J. Kučera o penzionování. V době jeho dovolené a po jeho odchodu řídil školu správce prof. František Wiedermann. (Kronika ústavu II, 1925 - 1927)
37. Ročenka severní Moravy na rok 1937. Uspořádal Josef Ruprich. Zábřeh 1936, s. 63 - 64.
38. Kronika ústavu II, 1920 - 1921.
39. Kronika ústavu II, šk. rok 1938-39. Reiniš, J.: Posledních osm dnů. In: 75 let..., c. d., s. 85.
40. Pamětní kniha města Zábřeha, I, 1913-1943, nestránkováno, rok 1938.
41. Lolek, Ctibor: Zábřeh v době nacistické okupace 1938-45. In.: Pamětní kniha města Zábřeha.
42. SOkA Šumperk, fond Gymnázium Zábřeh, Oberschule für Jungen in Hohenstadt, Statistische Uebersicht 1939-40.
43. Kronika Gymnázia Litovel, nestránkováno, šk. rok. 1938-39. V držení ústavu.
44. Tamtéž.
45. SOkA Šumperk, fond Gymnázium Zábřeh, kart.V.
46. XXXVIII. výroční zpráva Zemského reálného gymnázia v Litovli, šk. rok 1938-39. Litovel 1939.
47. Podle vzpomínek Bořivoje Nováka, nar. 1920, studenta tzv. „zábřežské oktávy“ na litovelském gymnáziu ve školním roce 1938-39.
48. Kronika ústavu II, 1908-1948.
49. Tamtéž.
50. Tamtéž.
51. Často byli rodiče a starší studenti postaveni do role detektivů, jako například v případech pátrání po tympánech, které byly objeveny až ve Štěpánově u Olomouce. Některé nástroje se odkupovaly, později se nakupovaly nové. (75 let gymnasia v Zábřeze. Zábřeh 1971, s. 87)
52. Tato pamětní deska byla ve foyeru odhalena poprvé při oslavách 40. výročí existence školy. Hned v prvních dnech okupace byla ze školy odvezena a teprve v červnu 1946 objevena ve sklepě budovy okresního národního výboru. (Moravský sever, 1946, č. 22, 28.6.)
53. Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, fond Krajský akční výbor Národní fronty v Olomouci, kart. 44, 97, 31.
54. Tamtéž.
125 let Gymnázia v Uničově. Uničov 1995, s. 82.
100 let českého gymnázia v Hodoníně. Hodonín 1994, s. 144.
Jediný prof. Kundera se v roce 1949 mohl na školu opět vrátit. Alena Taussigová se dočkala až mnohem později - jako profesorka se na gymnázium vrátila až v důchodovém věku, v roce 1992.
55. Kronika ústavu II.
56. 75 let gymnasia v Zábřeze. Zábřeh 1971, s. 22. Štverák, Vladimír: Stručné dějiny pedagogiky. Praha 1983, s. 358.
57. Tamtéž.
58. ZA Opava, fond Krajský národní výbor v Olomouci, kart. 1242, hlášení o činnosti škol. Vzpomínky Hynka Šertlera.
59. Gymnázium Zábřeh, Pamětní kniha 1953 - 1981 (dále jen Kronika ústavu III), šk. rok 1953 - 1954.
60. Tamtéž, šk. rok 1953-54.
61. Tamtéž, šk. rok 1954-55.
62. Tamtéž, šk. rok 1959-60.
63. Zákon o soustavě výchovy a vzdělávání. Školský zákon, Praha 1961, s. 10.
64. 75 let gymnasia v Zábřeze, Zábřeh 1971, s. 27.
65. Poslední humanitní třída na škole byla otevřena ve šk. roce 1977-78. Poté již následovaly pouze třídy přírodovědné orientace.
66. Knápková, Hana: Vývoj středního školství v Zábřeze a Mohelnici od roku 1945. (Diplomová práce). Olomouc 1987. - UP FF.
67. Kronika ústavu III, šk. rok 1970-71.
68. Gymnázium Zábřeh, Kronika (dále Kronika ústavu IV), šk. rok 1984 - 85, 1987 - 88.
69. Tamtéž, šk. rok 1982 - 83, 1984 - 85, 1985 - 86.
70. Kronika ústavu III a IV, šk. rok 1980 - 81, 1981 - 82
71. Kronika ústavu III, šk. rok 1979 - 80. Při individuálních brigádách to bylo 30 000 hodin.
72. Velikonoční (později ovšem velká noční!) padesátka byla na škole organizována od r. 1969. Rekordní účast byla zaznamenána v r. 1984, kdy na start padesátakilometrové a nově i pětadvacetakilometrové trati přišlo 809 (!) účastníků. Tradice této akce byla obnovena v roce 1994 jako 1. jarní pochod - memoriál Arnošta Valenty.
73. Kronika ústavu IV.

Prameny

- Státní okresní archiv Šumperk (SOKA), archiv města Zábřeha, správa školská (C - XIII - IO), spolky a politické strany (C - XX - I).
Fond Gymnázium Zábřeh, kart. 2 - 7.
Výroční zprávy českého gymnázia Zábřeh, 1896/97 - 1937/38. Oberschule für Jungen in Hohenstadt.
Okresní vlastivědné muzeum Šumperk, archiv Pracovní skupiny pro dějiny učitelstva.
Státní okresní archiv Olomouc, pobočka Litovel, XXXVIII. výroční zpráva Zemského reálného gymnázia v Litovli, šk. rok 1938-39.
Krajský archiv Opava - pobočka Olomouc, Krajský akční výbor Národní fronty, kart. 44, inv. č. 125 (rok 1948 - evidenční listy osob dotčených očistou - okres Zábřeh), kart. 97, inv. č. 590 (rok 1948 - školství a učitelé), kart. 31, inv. č. 93 (rok 1948 - Okresní akční výbor Národní fronty Zábřeh - zprávy o činnosti).
Fond Krajský národní výbor Olomouc, kart. 1242 (hlášení o činnosti škol).
- Kronika ústavu. České gymnásium Zábřeh (1896 - 1908), SOKA Šumperk.
Kronika ústavu (1908 - 1938, 1945 - 1948), SOKA Šumperk.
Pamětní kniha (1953 - 1981), archiv školy.
Kronika Gymnázia Zábřeh (1981 - 1996), v držení školy.
Pamětní kniha města Zábřeha, I, 1913 - 1943, SOKA Šumperk.
Kronika tělovýchovné jednoty Sokol v Zábřeze, I, 1895 - 1914, II, 1914 - 1925, v držení jednoty.
Farní kronika, Farní úřad Zábřeh.
Kronika spolku Metoděj, I, 1892 - 1910, Zábřeh, v držení spolku.
Kronika Gymnázia Litovel, šk. rok 1938-39, v držení školy. Šk. rok 1940 - 1945, SOKA Olomouc, pobočka Litovel.
- Pozor, Olomouc, 1892 - 1894, roč. XXI - XXIII.
Olomoucký Pozor, Olomouc, 1894 - 1900, roč. I - VII.
Věstník Národní jednoty v Olomouci, Olomouc, 1906 - 1908, roč. I - III.
Moravský sever, Zábřeh, 1900 - 1939, 1945 - 1948, roč. I - XLII.
Ročenka severní Moravy, Zábřeh 1935 - 1938. Uspořádal Josef Ruprich.
- MUDr. Věra Novotná, nar. 1926, Severovýchod 18 (písemný záznam pořízen dne 23. 4. 1996).
Ing. Karel Pelikán, nar. 1921, 17. listopadu 1 (23. 4. 1996).
Alena Taussigová, nar. 1923, ČSA 34 (19. 6. 1996).
Čtibor Lolek, nar. 1919, U Horního rybníka 3.

Literatura

- 75 let gymnasia v Zábřeze. Zábřeh 1971. 175 s.
- ALMANACH českého lidu na severní Moravě. Uspořádal Josef Filip. Zábřeh 1914, 62 s.
- BARTOŠ, Josef a kol.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848 - 1960. Sv. 4. Ostrava 1974. 316 s.
- FALZ, Leopold: Geschichte der Stadt Hohenstadt. Překlad Ilona Kadlecová. Zábřeh 1920, s. 236 - 244.
- FISCHER, Richard: Národnostní vývoj na severní Moravě od roku 1848. Olomouc 1932. 102 s.
- K 50. výročí Státního reálného gymnasia v Zábřeze. Zábřeh 1946. 66 s.
- KNÁPKOVÁ, Hana: Vývoj středního školství v Zábřehu a Mohelnici od roku 1945. Diplomová práce. Zábřeh 1987. 126 s. - Univerzita Palackého, Filozofická fakulta.
- KŘUPKA, Václav: Národnostní vývoj na severní Moravě v letech 1848 - 1918 (okres Zábřeh). Diplomová práce. Mohelnice 1958. 81 s. - Univerzita Palackého, Filozofická fakulta.
- PRÁCE PRO VLAST... Na paměť 30. výročí dne 28. července r.1901... Zábřeh 1931. 15 s.
- PRŮVODCE KULTUROU (A ŽIVOTEM) ZÁBŘEHA, 1961 - 1996, roč. I - XXXV.
- SEVERNÍ MORAVA, vlastivědný sborník, sv. 1 - 70, 1957 - 1995.
- SLOVNÍK učitelských osobností okresu Šumperk. Redigovali Zdeněk David a Zdeněk Filip. Šumperk 1990. 162 s.
- ZÁBŘEH v minulosti i přítomnosti. Redaktor Josef Hubálek. Zábřeh 1959, s. 71 - 86, 124 - 133.